

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Historie Pojizerských bavlnářských závodů

Zuzana Máslová

Bakalářská práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana Máslová**
Osobní číslo: **H13366**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Spisová a archivní služba**
Název tématu: **Historie Pojizerských bavlnářských závodů**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Zpracování historie významného textilního podniku na základě studia pramenů uložených ve Státním okresním archivu Semily, Státním oblastním archivu v Zámrsku, případně v Litoměřicích, doplněný o další informace získané studiem soudobé dokumentace, regionální či oborové literatury. Zpracován bude především správní vývoj podniku v celkovém kontextu rozvoje textilního průmyslu severovýchodních Čech. Studium bude zaměřeno rovněž na průzkum existujících pramenů v dalších paměťových regionálních institucích.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Archivní soubor Pojizerských bavlnářských závodů (SOkA Semily)
Archivní soubor Kolora bavlnářské závody, s.p. Semily (SOA v Zámrsku)
Archivní soubory společenských organizací působících při podniku Kolora (SOA v Zámrsku)
Dostupná literatura k tématu textilního průmyslu
Regionální literatura k rozvoji textilní výroby na Semilsku
Soudobá dokumentace včetně ohlasů v regionálním tisku
Rozhovory s případnými pamětníky nebo bývalými zaměstnanci

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Helena Pochobradská, Ph.D.

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, e pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Košťálově dne

Zuzana Máslová

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala všem, kteří mi byli při psaní této práce nápomocni. Poděkování tedy patří vedoucí mé bakalářské práce, paní Mgr. Heleně Pochobradské, Ph.D., za její trpělivost, pomoc, rady a informace, bez kterých bych nejspíš byla stále na začátku bádání. Dále můj dík patří zaměstnancům Státního okresního archivu v Semilech, ve kterém jsem při psaní své práce byla jako doma, jeho ředitelům PhDr. Ivo Navrátilovi a Mgr. Pavlu Jakubcovi. Bc. Alexandru Borovcovi ze Státního oblastního archivu v Zámrsku, za zprostředkování výpůjčky archivních materiálů do SOkA Semily. Děkuji zesnulému semilskému sběrateli, historickému nadšenci a bývalému zaměstnanci Kolory, Václavu Votočkovi, za sepsání stěžejního díla o Pojizerských bavlnářských závodech a Koloře Semily. Nejvíce ale děkuji rodině, příteli a kamarádce Andree za to, že ve mně nepřestali věřit a bez jejichž podpory a pomoci bych nejspíše skončila již v prvním ročníku studia.

Anotace

Tato bakalářská práce umožní získat přehled o vývoji národního podniku Pojizerské bavlnářské závody Semily. Jejím prostřednictvím získáváme přehled o vývoji textilního podniku od jeho vzniku, přes organizační změny a přeměnu v národní, potažmo státní podnik Kolora Semily až do dnešních dní, kdy v továrnách bývalé Kolory pokračuje v textilní výrobě pouze hrstka firem. Spolu s tím práce sleduje politickou situaci v zemi, její dopad na obyvatelstvo, podnik i jeho zaměstnance. Cílem této bakalářské práce je představit jeden z největších textilních podniků minulého století a vyličit jeho význam pro region, ve kterém působil.

Klíčová slova: Kolora, Semily, textil, bavlna, podnik, archiv

Title

The history of Jizera-River Cotton Mills

Annotation

This study brings historical picture of the national enterprise Jizera-River Cotton Mills. This study gives u also an overview of the development of the textile factory including its creation, organization change, transformation to a national and state enterprise Kolora Semily. Study also concerns the present of the former Kolora enterprise. Nowadays, there are only a few firms, that continue their production in the Kolora factories. This work also concerns the political situation in the country, its influence on the population, enterprise and its employees. The objective of this thesis is to introduce one of the biggest textile enterprises of the last century. It is also important to point out importance of the enterprise for the region, in which it was established.

Key words: Kolora, Semily, textile, cotton, enterprise, archive

Obsah

0. Úvod.....	1
1. Počátky tovární textilní výroby v Podkrkonoší	2
1.1. Hospodářská krize	2
1.2. Poválečná správa a počátek znárodnování	3
2. Vznik Pojizerských bavlnářských závodů	5
2.1. Vedení a první ředitel	6
2.1.1. Účetnictví	7
2.2. Komunistická strana a její vliv v podniku	7
2.3. Hlavní sídlo podniku	9
3. První roky provozu	10
3.1. Základní technická vybavenost závodů.....	10
3.2. Výrobní artikly a modernizace závodů.....	11
3.2.1. Vývoz	12
3.2.2. Domácí trh.....	13
3.3. Sociální situace	13
3.3.1. Nedostatek paliva a energie.....	13
3.3.2. Dopad na obyvatelstvo	14
3.3.3. Bytová situace	15
3.3.4. Spolky.....	16
3.3.5. Školy.....	16
4. Vliv politické situace ve státě na hospodaření podniku.....	19
4.1. Dvouletý pracovní plán v Pojizerských bavlnářských závodech	19
4.2. Únor 1948	19
4.3. Připojování konfiskátů k PBZ	20
4.4. Zřízení národního podniku Seba Tanvald	22
4.5. Reorganizace správy podniku.....	23
5. Technický pokrok v textilním průmyslu	26
5.1. Velkoprostorové stavy	26
5.2. Vzduchové tryskové stavy	27
5.2.1. Vynálezce a inovátor	27
6. Další vývoj národního podniku (1949–1957)	29
6.1. Další reorganizace podniku, zřízení národních podniků Olešan, Kapnar, Lenka, Míleta a Nopaka.....	29
6.2. Změny v organizaci státní správy	32
6.3. Změny v organizaci správy podniku a likvidace malých závodů.....	32

6.3.1.	Změny v bytové situaci	35
6.3.2.	Novinky ve výrobním programu	36
6.4.	První pětiletý plán.....	37
6.5.	Vodní tryskový stav	38
6.5.1.	Vodní tryskové stavy v Pojizerských bavlnářských závodech.....	38
6.5.2.	Výzkumný ústav textilních strojů Liberec	40
6.6.	Nový organizační řád.....	40
6.7.	Přetrvávající energetická krize	42
6.8.	Navrácení Olešanu Košťálov.....	42
6.8.1.	Výrobní sortiment	43
6.8.2.	Mzdy.....	43
6.9.	Poslední organizační změny v podniku	44
6.9.1.	Konec Pojizerských bavlnářských závodů	45
7.	Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily	46
7.1.	Přeměna Pojizerských bavlnářských závodů na Koloru Semily	46
7.1.1.	Vnitřní organizace správy n. p. Kolora Semily	47
7.1.1.1.	Stroje Arachne a netkaný textil.....	49
7.1.2.	Druhá a třetí pětiletka	50
7.1.3.	Čtvrtá pětiletka	51
7.1.4.	Pátá pětiletka (1971–1975).....	52
7.2.	Poslední léta národního podniku Kolora Semily.....	53
7.3.	Přeměna ve státní podnik.....	55
7.4.	Konec s. p. Kolora Semily	55
8.	Pokračovatelé Kolory.....	56
8.1.	Trevos Košťálov s.r.o.	56
8.2.	LTZ Libštát s.r.o.	57
8.3.	Gerl s.r.o. textilní úpravna a barevna.....	57
8.4.	Caledon textile s.r.o.	58
	Závěr.....	60
	Resumé	62
	Seznam použitých pramenů a literatury	64
	Seznam použitých zkratk.....	68
	Seznam příloh.....	70
	Přílohy	71

0. Úvod

Na úvod bych ráda objasnila důvody, které mě vedly k výběru tématu pojednávajícím o tovární textilní výrobě v Pojizeří a nastíním zde stručný obsah práce.

Pocházím z Košťálova, vesnice, ve které byla textilní továrna založena na konci 19. století. Je to také jedna z posledních textilek v okolí, které se udržely do dnešních dní. O ní a třech dalších pojednává poslední kapitola této práce. Jako malá jsem do Kolory, jak se jí tehdy ještě stále říkávalo, chodila s dědečkem odpoledne za babičkou, která zde pracovala. S bratrem jsme si hráli na schovávanou po kancelářích továrního ředitelství a stavěli hrady z papírových dutinek. Hned naproti tovární vrátnici dožívá, ne příliš důstojně, budova jeslí, patřících k fabrice. I v těch moje babička pracovala a znala jejich poslední ale i dávnou historii. Její vyprávění ve mně zakořenilo a znovu přišlo na mysl při praxi ve Státním okresním archivu v Semilech, ve druhém ročníku studia. I když byly Semily v minulém století centrem bavlnářského průmyslu a budovy textilních továren zde stále stojí, už většinou nenesou viditelné stopy své dávné slávy. Přesto je Kolora stále živým tématem v hovorech mladších či starších obyvatel a mě její tajemství zaujalo natolik, že jsem chtěla vědět víc. Čekalo mě ovšem překvapení v podobě Podnikového archivu Kolory, uloženého v dislokovaném depozitáři Státního oblastního archivu Zámrsk v Hostlovicích a ne přímo v SOkA Semily. I s touto nemalou překážkou jsem se ale za pomoci archivářů obou archivů vypořádala a moje práce mohla vzniknout.

Cílem této bakalářské práce je podat doklad o fungování textilního giganta Pojizeří a života lidí, jenž do něj patřili. Je zde stručně vylíčen počátek tovární textilní výroby v regionu, historický vývoj národního podniku Pojizerské bavlnářské závody se sídlem v Semilech a jeho pokračovatele, národního a poté státního podniku Kolory, bavlnářských závodů Semily. Poslední kapitola pojednává o textilních firmách, které pokračují v tradici tovární výroby v budovách bývalých závodů Kolory Semily.

1. Počátky tovární textilní výroby v Podkrkonoší

Pojizerské bavlnářské závody, později Národní podnik Kolora, bavlnářské závody v Semilech, působily po celou dobu své existence na území bývalého okresu Semily, jehož součástí bylo Rokytnicko, Jilemnicko, Lomnicko, Turnovsko a samozřejmě Semilsko. „*V letech 1946–1948 zasahovala působnost Pojizerských bavlnářských závodů značnou měrou i do okresu Jablonec nad Nisou s textilním Tanvaldskem a Železnobrodskem a do západní části dnešního okresu Trutnov, tedy na Vrchlabsko.*“¹ Industrializace přicházela do Podkrkonoší v 19. století, nejvíce z Liberecka, přes Tanvaldsko, které se stalo velmi brzy střediskem bavlnářského průmyslu. Poté se továrenská výroba pomalu dostává i na Rokytnicko a Semilsko, kde sice převažovala bavlnářská výroba, ale v několika závodech byla zpracovávána i vlna nebo hedvábí. A zatímco se v okolí Lomnice nad Popelkou zpracovával hlavně len, bylo Jilemnicko, se zaměřením na produkci lnářsko-bavlnářskou, značně pozadu, co se týče modernizace a technického pokroku. Domácí výroba zde převládala téměř do druhé světové války. Poté se ale společně s Vrchlabskem Jilemnicko orientovalo na výrobu kapesníků, které se staly významným vývozním artiklem. Na Železnobrodsku se o prim ve výrobě dělil textilní průmysl se sklářstvím, které později zvítězilo. Nejméně industrializovanou oblastí bývalého okresu Semily bylo Turnovsko.

Je třeba říci, že zatímco byl textilní průmysl na Tanvaldsku, Rokytnicku a Vrchlabsku téměř výlučně v rukou německých majitelů a výjimkou byly jen podniky Menčík ve Vrchlabí a Brůna v Plavech, na Semilsku, Lomnicku a Jilemnicku převažoval průmysl český, navzdory tomu, že v Semilech měl sídlo podnik Franze Schmitta a v nedalekých Hájích nad Jizerou podnikal továrník František Gerl.

1.1. Hospodářská krize

Rozmach textilního průmyslu v Podkrkonoší počátkem 20. století měl na svědomí také rozvoj dalších průmyslových odvětví, která se ale textilního z velké části týkala. Tím větší dopad měla na celou oblast hospodářská krize třicátých let minulého století. „Textilní průmysl byl silně zdecimován, závody omezovaly výrobu nebo ji zastavily úplně.“² Další ránou byla okupace v letech 1939–1945, kdy mnohdy došlo k zastavení tovární textilní výroby a jejímu

¹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 2.

² Tamtéž, s. 3.

přeorientování na výrobu válečnou. Převelení pracovníci do zbrojního průmyslu brzy ztratili svou odbornou způsobilost pro práci s textilem, a tak se průmysl po válce vzpamatovával velmi dlouho, také kvůli snaze zachovat některé výrobní programy zavedené okupanty.

1.2. Poválečná správa a počátek znárodnění

Ještě před skončením války bylo ústavním dekretem prezidenta republiky zřízeno celkem šestnáct ministerstev. Textilní průmysl spadal pod *Ministerstvo průmyslu* v čele s Bohumilem Laušmanem. Tato instituce si zachovala svou organizační podobu z doby Protektorátu, jen změnila původní název z Ministerstva hospodářství a práce. „Podle prvního organizačního schématu z 15. 7. 1945 byl na ministerstvu zřízen sekretariát, prezidium, koordinační odbor, odbor pro veřejnou správu podniků, odbor pro plánování a rekonstrukci, studijní odbor a patnáct výrobních odborů, mezi nimiž jako čtrnáctý figuroval průmysl textilní a oděvní.“³ Organizace ministerstva se ale často měnila, a tak se řízením a koordinací znárodněním zabýval odbor IV., pro znárodnění průmyslu a národní správu podniků. Od 17. 11. 1947 byly některé agendy sloučeny v koordinační středisko znárodněného průmyslu se značkou „NP“. Středisko bylo samostatné a podléhalo přímo ministrovi.

Poradním orgánem vlády se v srpnu 1945 dekretem prezidenta republiky č. 63/1945 stala *Hospodářská rada* se třemi poradními orgány: Státním úřadem plánovacím, statistickým a Nejvyšším úřadem cenovým. Dalším pozůstatkem protektorátní organizace průmyslu v Československu byly Hospodářské skupiny, rozdělené podle výrobních oborů a s povinným členstvím. Tyto Hospodářské skupiny byly zavedeny v roce 1939 okupační správou, bylo jich celkem 23, textilní průmysl nesl označení *HS 18*.

Po konci války bylo toto organizační uspořádání dočasně zachováno a jako nadřízený orgán Hospodářským skupinám zřízen Ústřední svaz československého průmyslu, který na konci roku 1945 vytvořil k HS ještě územní skupiny. Okresy Semily, Turnov a Jablonec nad Nisou byly řazeny pod libereckou územní skupinou, zatímco okresy Jilemnice, Vrchlabí, Nová Paka a Hořice se zařadily pod ÚS v Hradci Králové. Územní skupiny měly předsednictva, která byla sestavena vždy z tří zástupců znárodněného průmyslu, tří zástupců soukromých podniků, tří zástupců dělnictva, jednoho zástupce ministerstva průmyslu a jednoho zástupce zemského národního výboru. Výkonným orgánem územních skupin byly

³ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 3.

sekretariáty, v čele s vedoucím tajemníkem. Krom tohoto orgánu zde působily ještě obchodní a živnostenské komory, vzniklé roku 1850 jako orgány stavovské samosprávy, jejichž působnost ale zanikla 31. prosincem 1948. „*Ihned po válce byla většina objektů patřících Němcům, zrádcům a kolaborantům dána revoluční cestou pod národní správu. Dekret prezidenta republiky o národních správách čí. 5/1945 SB. Z 19. 5. 1945 vlastně jen formálně potvrzoval faktický stav a právně ujednotoval náležitosti národních správ.*“⁴ Podniky měly zavedené národní správy podle počtu zaměstnanců k roku 1943 (v podnicích do 20 zaměstnanců zavedené od MNV, od 21 do 300 zaměstnanců ONV a nad 300 zaměstnanců zaváděly národní správy zemské národní výbory). Národní správci patřící pod státní správu měli za úkol zajistit správu majetkových hodnot, obnovit výrobu a řídit podnik tak, aby prosperoval. V zásadních otázkách ale měl hlavní slovo orgán, který správce jmenoval. Ten také mohl na jejich činnost dohlížet a při neplnění povinností je mohl odvolat z funkce. Dekret se vztahoval jak na část textilních závodů na Rokytnicku, Vrchlabsku a Tanvaldsku, tak i na některé vnitrozemské závody. „*V oblasti bavlnářské výroby splňovalo kritéria pro znárodnění celkem 37 podniků. Šlo o 19 přádelen bavlny, osm tkalcoven a 10 vícestupňových podniků. Podstatná část bavlnářské výroby však byla rozptýlena do menších a drobných provozoven, jichž se dotýkal znárodnovací proces až po Únoru 1948.*“⁵ „*Po šesti podnicích (zušlechťovacího průmyslu) existovalo v liberecko-jablonecké a severovýchodočeské průmyslové oblasti [...].*“⁶ Celkem tedy bylo v liberecko-jabloneckém průmyslovém regionu znárodněno 27 podniků a podle údajů z roku 1946 v nich pracovalo 97 244 lidí, což tehdy bylo 54,9 % zaměstnanců celého textilního odvětví.⁷

⁴ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 4.*

⁵ JIRÁSEK, Zdeněk. První etapa znárodnění textilního průmyslu v českých zemích po roce 1945, s. 87-110. In: ŠŮLA, Jaroslav. Sborník příspěvků k padesátinám. Z dějin textilu. Supplementum 5. Ústí nad Orlicí, 1988, s. 94.

⁶ Tamtéž, s. 96.

⁷ Tamtéž, s. 99.

2. Vznik Pojizerských bavlnářských závodů

Pojizerské bavlnářské závody⁸ byly významným národním podnikem v textilní oblasti a pro válkou zruinovaný stát nadějí, že se navracejí staré dobré časy. Jejich vznik a obnova textilní výroby v Podkrkonoší vůbec, znamenal pro mnohé znovunalezení pracovního místa a tedy výdělek, který nebyl v poválečných letech jistý. Jelikož bylo do PBZ začleněno vícero závodů, které za sebou měly mnohdy stoletou tradici textilní výroby, bylo složité najít tovární haly, ve kterých by zbyly použitelné stavy. Jako jedni z prvních se do obnovovacích prací pustili již v květnu 1945 v Semilech–Řekách přadláci firmy Schmitt, následovaní benešovskými ve firmě F. Matouše, a také v Libštátských textilních závodech v Košťálově se začalo znovu příst. Vláda se dala brzy do znárodňování a vznikly PBZ.

„V uvedených 37 závodech pod národní správou ředitele Pojizerských bavlnářských závodů měly provozny následující zaměření: 1 přádelna bavlny, 33 tkalcoven, 1 ruční tkalcovství, 2 konfekční závody, 2 úpravny a barevny, 2 velkoobchody, 1 maloobchod, 1 papírna a 1 ražebna textilních karet. Z tkalcoven bylo 8 závodů orientováno převážně na výrobu kapesníků.“⁹ Viz Číselník závodů a provozů PBZ.¹⁰

„Pojizerské bavlnářské závody, národní podnik se sídlem v Semilech byly zřízeny vyhláškou ministra průmyslu č. 1090 ze 7. března 1946, uveřejněnou v Úředním listě I, částka 73/1946, s 867 a zřizovací listinou ministra průmyslu čj. IV/4-222774/46 z téhož dne s účinností od 1. ledna 1946.“¹¹ Pojizerské bavlnářské závody se skládaly z majetkových podstat podniků Jana Priebsche se sídlem ve Smržovce, F. Schmitta se sídlem v Semilech III, Libštátských textilních závodů, společnost s r.o. v Košťálově u Semil, podniku F. Matouše, textilních závodů akciové společnosti v Praze, Tanvaldských textilních závodů, akciové společnosti se sídlem v Tanvaldu, firmy Františka Brůny se sídlem v Plavech a Turnově, podniku Norberta Langer a synů se sídlem v Německé Libině, závod v Roztokách Kruhu a podniku Jana Liebiega a spol. se sídlem v Liberci, závody v Železném Brodě a v Mezivodí u Plavů.

⁸ Dále častěji používána zkratka PBZ.

⁹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 29.

SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 49, Vyhláška ministra průmyslu o zřízení Pojizerských bavlnářských závodů se sídlem v Semilech.

¹⁰ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 29–31. Příloha č. 1.

¹¹ Tamtéž, s. 12.

„Jako předmět podnikání bylo Pojizerským bavlnářským závodům určeno předení bavlny a bavlněných odpadů, tkaní, bělení, barvení a upravování, nabývání a odbyt surovin a zboží tohoto druhu, dále výkon živnostenských a jiných oprávnění znárodněných podniků, které do PBZ vplynuly.“¹²

V březnu 1946 vznikly Československé textilní závody, národní podnik v Praze. Byl to orgán s celostátní působností pro všechny národní podniky oděvního a textilního průmyslu. Původně neměl být řídicím orgánem, ale spíše podnikatelským, koordinačním a kontrolním. Z vyhlášek ministra průmyslu č. 1086-1112 ze 7. března 1946 se zpětnou platností k 1. 1. 1946 vzniklo 27 textilních a oděvnických národních podniků. Rozsahem kmenového jmění k tomuto datu byly Pojizerské bavlnářské závody čtvrtými největšími závody v Československu a páté největší co do počtu pracovníků, s celkem 4478 zaměstnanci. Avšak objekty i technické zařízení znárodněných podniků byly po skončení války v dezolátním stavu. Ve většině závodů bylo zařízení v průběhu války odstraněno z hal a zničeno, ať už úmyslně či nikoli a haly byly využívány pro různé účely, které ale jen zřídka kdy souvisely s jejich původním využitím. *„Závod společnosti F. Matouš v Benešově u Semil využívala za války firma Junkers jako školicí středisko. Při jeho kvapném zařizování byly textilní stroje vystěhovány, z části rozbity, z části uskladněny na několika místech v okolí.“¹³* Ve Schmittově závodě v Semilech-Řekách měla zase svou výrobní linku fa Zittwerke a lidé z okolí sem byli posíláni na nucené práce.

2.1. Vedení a první ředitel

Prvním ředitelem Pojizerských bavlnářských závodů a základního závodu v Řekách byl z rozhodnutí představenstva ústředního orgánu Československých textilních závodů¹⁴ 9. dubna 1946 jmenován Ladislav Soudil, prokurista bývalých Libštátských textilních závodů v Košťálově a dosavadní národní správce semilského podniku F. Schmitt. Ředitelovými náměstky byli jmenováni Ing. Oskar Šimek, textilní odborník a národní správce Tanvaldských textilních závodů a František Rys, přadlák z firmy F. Matouš v Benešově u Semil. Později toho roku se titul ředitele změnil na titul „Centrální ředitel“ a jeho náměstkům od té doby náležel titul „Náměstek centrálního ředitele“. V celé společnosti PBZ užívalo titul ředitele hned několik pracovníků, a to: ředitel přádelen, ředitel tkalcoven a ředitel administrativy,

¹² VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 13.

¹³ Tamtéž, s. 15.

¹⁴ Dále častěji používána zkratka ČTZ.

spolu s řediteli velkých závodů (Vesec, Tanvald, Železný Brod, Benešov u Semil a Košťálov). Menší závody vedli pouze vedoucí.

2.1.1. Účetnictví

Nejdříve si vedl každý závod své vlastní účetnictví. To ale nebylo pro tak velký podnik výhodné a přehledné, protože ho nevedli jednotně. Od 1. září 1946 byly sloučeny všechny účtárny podniku PBZ do jednoho společného účetnictví, vedeného v podnikovém ředitelství v Tanvaldu. Začátkem roku 1947 se v jednotlivých závodech pomalu začal provádět soupis nemovitostí, strojů a zařízení a byla založena investiční lístkovnice.

Od 1. ledna 1947 převzalo podnikové ředitelství od podřízených závodů také zpracovávání kalkulací a fakturaci dodávek. Postupovalo při tom takto: „*Obchodní zástupce prodejního oddělení ředitelství předal závodu objednávku zákazníka. Závod na ni vystavil příslib a odeslal jej dvojmo na ředitelství, které jedno vyhotovení příslibu postoupilo zákazníkovi. Protože prodej textilu na bodové útržky se netýkal jen obyvatelstva, ale i obchodníků, musel odběratel na zasláný příslib vystavit bodový šek a poslat jej ředitelství PBZ, které teprve potom dalo závodu expediční dispozice. Na základě závodem vystavené konsignace pak ředitelství dodávku fakturovalo.*“¹⁵

Mzdová účtárna ručně zpracovávala výplatní listiny a mzdy dělníků vypočítávala podle tkalcovských knížek a dalších dokladů, zatímco výplaty mistrů a úředníků byly vyhotovovány pokladničky závodů. Ti měli na starost pokladnu závodu a vypláceli z ní potřebné částky, chodili s obnosy peněz do nejbližšího peněžního ústavu (kde měly závody také své akreditivy) a často měli dispoziční právo. Kontrola závodní pokladny byla prováděna velmi zřídkka nebo jen formálně.

2.2. Komunistická strana a její vliv v podniku

Centrální výbor Komunistické strany Československa koordinoval vše po stránce politické. Scházel se nepravidelně, ale většinou v závodním hotelu v Železném Brodě. Předsedou centrálního výboru byl v letech 1947–8 byl Jindřich Janouch a jednatelem Jaroslav Mévald, oba z Tanvaldu.

¹⁵ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 51.

„Dekretem prezidenta republiky z 24. 10. 1945 o závodních a podnikových radách byla jejich činnost v tomto smyslu legalizována.“¹⁶ Závodní rady se staly důležitým článkem, který spolurozhodoval ve všech důležitých otázkách týkajících se závodů. V PBZ byly zavedeny v každém ze závodů a závodní rada podnikového ředitelství sídlila v Tanvaldu. „Odboráři PBZ byli organizováni v rámci ROH ve Svazu zaměstnanců v textilním, oděvním a kožařském průmyslu, který se ustavil v srpnu 1945. Spoluzakladatelem tohoto Svazu a členem jeho prvního ústředního výboru byl i František Krčma z Benešova u Semil čp. 129, dělník přádelny firmy Matouš, která se stala součástí PBZ.“¹⁷ Nejvyšším odborovým orgánem PBZ se stala Podniková rada o dvaceti čtyřech členech, scházející se jednou za měsíc v Železném Brodě. Předsedou byl 24. srpna 1946 zvolen Jaroslav Mévald, jednatel centrálního výboru, bývalý zaměstnanec přádelny v Tanvaldu, místopředsedou Josef Dyntr ze svárovské tkalcovny, jednatel Josef Buchar, košťálovský úředník a zapisovatelem Josef Hlava z benešovského závodu.

Hlavním orgánem podniku mělo být představenstvo, které by mělo rozhodovat v zásadních věcech a ředitel podniku, jako člen představenstva a současně výkonný orgán měl plnit jeho usnesení, zajišťovat běžný provoz a správu národního podniku. Představenstvo samotné se mělo skládat ze dvou třetin z lidí jmenovaných nadřízených orgánem, třetina měla být volena z řad pracovníků podniku v tajných a přímých volbách na 3 roky. Takové složení mělo zajistit účast zaměstnanců na vedení podniku, což mělo vést k jejich větší spokojenosti. Zřizovací listinou podniku bylo stanoveno devítičlenné představenstvo (Bohumír Hoření, Miloslav Pírk, Karel Patka) a náhradníci (Josef Hlava, Stanislav Huček, Alois Tůma) ve stejném počtu, jako třetina volená z řad zaměstnanců. Kvůli otálení nadřízeného orgánu nemohlo představenstvo vykonávat svoji činnost, a proto centrální ředitel PBZ, L. Soudil, prohlásil podnikovou radu ROH za dočasné představenstvo. Až 21. ledna 1947 bylo navrženo představenstvo ve složení: Ing. R. Volínová, Ing. J. Kratochvíl, F. Teignerová–Křenovská, P. Putůrek, J. Tauchman, Ing. A. Technik nebo J. Jeník, s tím, že zůstanou zvolení zástupci z řad pracujících (Hoření, Pírk, Patka). Náhradníky byli J. Vašta, Dr. R. Margolius, V. Bartoň, K. Kovařík, E. Honerger a A. Wohlmuth, případně J. Petřivý a také již zmínění zvolení náhradníci Hlava, Huček a Tůma. K ustavení a řádnému fungování představenstva ovšem

¹⁶ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 19.

¹⁷ Tamtéž, s. 19.

nikdy nedošlo, protože byla představenstva v souvislosti s novou právní úpravou postavení národních podniků v červenci 1950 úplně zrušena.

2.3. Hlavní sídlo podniku

Otázka sídla byla velice dlouho probírána a byl kolem ní velký poprask. Po rozhodnutí ministra průmyslu a ČTZ se totiž v roce 1947 strhla vlna rozhořčení, nevole a křivdy. Ostatní města, v kterých byly velké závody PBZ, jako Tanvald a Železný Brod se hlásila o to, aby ředitelství celého podniku sídlilo právě v jejich městě s tím, že Semily vůbec nejsou centrem textilního regionu, a že jde o poškozování příhraniční oblasti. Tanvaldské textilní závody i Železný Brod házely špínu na Semily pomocí tisku a od roku 1946 proběhlo v těchto městech i několik demonstrací. Ačkoli byly za sídlo Pojizerských bavlnářských závodů vyhláškou ministra průmyslu zvoleny Semily – Řeky, podniková správa nebyla v objektu továrny kam umístit. V areálu byla totiž stále umístěna firma Zittwerke se svou mírovou výrobou. To v praxi znamenalo, že centrální ředitel Ladislav Soudil řídil podnik ještě bezmála 3 měsíce ze své dosavadní kanceláře v košťálovském závodě, než mu bylo přiděleno několik kanceláří v Řekách. Tyto prostory ale ředitelství PBZ nestačily, a bylo proto až do začátku roku 1948 rozděleno do čtyř dislokovaných pracovišť v Semilech – Řekách, Semilech – Podmoklicích, Železném Brodě a v Tanvaldu. K uklidnění situace kolem umístění ředitelství přispěly také únorové události roku 1948, po kterých vznikl národní podnik Železnobrodské sklo se sídlem v Železném Brodě. Po začlenění Tanvaldských textilních závodů do podniku PBZ, se z rozhodnutí ministra průmyslu Laušmana ředitelství, veškerá správa i podniková učňovská škola po dlouhých jednáních přesunula do Semil–Řek, kde pro ně byla v roce 1947 vystavena nová budova za 1 285 316 Kčs.¹⁸

¹⁸ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 24.

3. První roky provozu

3.1. Základní technická vybavenost závodů

Jelikož byla v celém světě po skončení války velká poptávka po textilních výrobcích, bylo otázkou času, kdy začne obnova zdevastovaného strojního parku textilek na českém území, převážně však umístěných v Podkrkonoší. Stroje, které zde zbyly špatně uskladněny, musely být narychlo opraveny a instalovány do hal, aby se výroba co nejdříve rozjela. Další překážkou byla špatná technická úroveň stavů v důsledku hospodářské krize třicátých let dvacátého století, díky které československý textilní průmysl zaostal za západními zeměmi. Zejména zařízení pro přádelny nebylo dispozici ani tady, ani ve světě.

Zahájení výroby ve většině závodů předcházely úklid a likvidace nevyhovujících stavebních úprav provedených okupanty. Po semilských, benešovských a košťálovských, začalo několik zaměstnanců opravovat stroje v úpravně firmy Brůna Plavy–Mlýnská, aby mohla v dubnu 1946 zahájit provoz. Vlna obnovování pokračovala dále do jedné ze čtyř přádelen firmy Priebische ve Smržovce (závod s největší přádláckou výrobou). Tento závod bohužel 1. dubna 1946 vyhořel a nebyl již nikdy obnoven. „V červenci 1945 se rozeběhly přádlácké stroje u Liebiega ve Velkých Hamrech – Mezivodí a Tanvaldských textilních závodech v Tanvaldě, začala pracovat Liebiegova tkalcovna ve Svárově i tanvaldská strojírna.“¹⁹ V březnu 1945 také započala, alespoň částečně, provoz přádelna fy Brůna v Plavech, která byla za války úplně zastavena. Koncem roku již měla v chodu 6000 vřeten a v jeho tkalcovně se od roku 1946 pracovalo na stovce stavů. Některé firmy si ale na spuštění výroby počkaly až do března 1946, jako například Bednářova přádelna v Semilech.

*„Plnému rozvinutí výroby bránil v prvním poválečném období především nedostatek suroviny. Proto byla velmi vítaná pomoc sovětské armády, která povolila odvoz surovin, zejména umělé stříže, z obsazených území východního Německa. Kolony nákladních automobilů, většinou poháněných dřevoplynem, směřovaly v červnu a červenci 1945 z Pojizeří a Podmuhovské oblasti k hraničnímu přechodu na Novém Světě a odtud dále přes Hirschberg do německého vnitrozemí. Poslední výprava ze Semilská se uskutečnila 21. července 1945, kdy byly tamní zdroje vyčerpány.“*²⁰ Tato stříž byla posléze mísená se zbytky skladované bavlny a s bavlnou, která do Československa doputovala v rámci akce UNRRA.

¹⁹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolona, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 33.

²⁰ Tamtéž, s. 33.

Malé množství bylo také dodáváno z Egypta, ale tyto dodávky neměly žádnou pravidelnost, což vedlo například k převozům materiálu ze závodu do závodu a podobně. Surovina byla v této době různorodá, což způsobovalo problémy ve výrobě a přidělovalo práci hlavně mistrům. „Na přelomu let 1946/1947 sjednal podnik kompenzační obchod se Švédskem. Za dodané tkaniny získal ze Švédska kvalitní americkou bavlnu, kterou mohl na rozdíl od dodávek UNRRA zpracovávat i na export.“²¹

3.2. Výrobní artikly a modernizace závodů

„V roce 1946 využil podnik první příležitosti k zahájení modernizace závodů a k zvýšení jejich výrobní kapacity. Přebudoval zcela vyklizenou přádelnu Priebische IV ve Smržovce, zvanou Klášter, na tkalcovnu k výrobě tkanin na nepromokavé pláště, sýpky a podšívkoviny a vybavil ji automatickými stavy Roscher. Na schůzi ČTZ 17. 12. 1946 byl podniku schválen investiční úvěr 32 mil. Kčs a potřebná částka v devizách. První stav byl ve Smržovce založen v březnu 1947.“²²

Během první dvouletky se povedlo navýšit počet pracovníků v přádelnách PBZ z 1850 na 2350 z celkového počtu 6176 zaměstnanců. Stoupl také počet instalovaných vřeten v přádelnách, a to na 300 000. Téměř dvojnásobně přibýlo i tkalcovských stavů (začátkem roku 1948 jich bylo 5100). Díky většímu počtu pracovníků a pracovních nástrojů se povedlo zvýšit výrobu jak jemných přízí, tak tkanin.²³ „Výrobní sortiment PBZ v letech 1946–1947 zahrnoval příze mykané, česané, skané, tkaniny bílé i pestrobarevné, ložní, stolní, prádlové, košilové, pyjamové a dámské šatové látky, flanely, kepry, podšívkoviny, kordsamety²⁴, inlady, batisty, damašky, technické tkaniny, dámské a dětské šaty, bavlněné dámské pláště, zástěry, pracovní obleky, pláště do deště z pogumovaných tkanin, sportovní větrovky, textilní náhradní díly, cihly a cihlářské výrobky.“²⁵

Začal být kladen větší důraz na výrobu v přádelnách, a to i přesto, že tím byly znevýhodňovány tkalcovny, kterým byla „[...] předepsána o 20 % nižší výroba, než jaké

²¹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 34.*

²² Tamtéž, s. 48.

²³ Tamtéž, s. 48.

²⁴ Manšestry.

²⁵ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 48.*

*dosáhly v roce 1946.*²⁶ To také znamenalo přesun zaměstnanců z tkalcoven do přádelen. Dále byla kvůli nechtěnému přesukování obnovena přádelna Priebische III ve Smržovce. Bylo nutno tuto přádelnu znovu vybavit potřebnými stroji na výrobu česané příze. Použity zde byly stroje značky Rieter. *„Pro tento účel bylo do plánu investic zařazeno 50 mil. Kčs.*²⁷

Po počátečních nadějných výsledcích znárodněného textilního průmyslu byly některé druhy výrobků zařazeny do volného prodeje. Vzápětí se však ukázalo, že to nebyl dobrý nápad. Spolu se zprávou, že Československo nedostalo americký úvěr na nákup bavlny, a proto bude všeho textilu nedostatek, tato lehkovážnost způsobila, že lidé skupovali textilní zboží a uplatňovali svých 80 bodů šatenek i tehdy, kdy ho nutně nepotřebovali. Tím se ještě více zvýšil tlak na zásobování domácího trhu a plán vývozu na první polovinu roku 1947 byl splněn na pouhých 23,7 %.²⁸

3.2.1. Vývoz

V roce 1947 byly hlavním vývozním artiklem tkaniny, příze se do světa nevyvážela. K zemím, do kterých se zboží z Pojizerských bavlnářských závodů hojně vyváželo, patřila Anglie, Belgie, tehdejší Jugoslávie, ale i Egypt a Irák. Méně produktů pak putovalo do Švýcarska, Holandska, Iránu, USA a dalších 17 států.

Největším lákadlem stánku PBZ na Pražských vzorkových veletrzích 1946 se staly kapesníky od firem Pilz, Schreiber a družstva Krakonoš. O tento výrobek projevovali zájem zákazníci převážně ze Švédska, Švýcarska, Anglie a Jižní i Severní Ameriky. Firmy si do té doby své výrobky prodávaly samy, prostřednictvím svých prodejních oddělení. V roce 1947 byla však podepsána dohoda o prodeji kapesníků ze závodů PBZ přes n. p. Přádelny a tkalcovny v Jaroměři s exportním oddělením ve Vrchlabí.

*„Od 1. října 1950 převzal podnik zahraničního obchodu Centrotex do své režie sklady exportního zboží, které byly z toho důvodu na závodech urychleně oddělovány od podnikových skladů přepážkami.*²⁹ Od této chvíle byl export řízen centrálně, pomocí podniku Centrotex.

²⁶ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 48.*

²⁷ Tamtéž, s. 49.

²⁸ Tamtéž, s. 49.

²⁹ Tamtéž, s. 112.

3.2.2. Domácí trh

„Koncem roku 1947 se otázka zásobování textilním zbožím stala velice ožehavou, když v důsledku sucha a neúrody muselo být vyvezeno podstatně více textilií, než bylo původně uvažováno, aby mohly být dovezeny životně nezbytné produkty. Na kompenzační obchod se zahraničím, především na dovoz obilovin a kukuřice, bylo nutno věnovat 96 % skladových položek textilu.“³⁰ Výrobky uvolněné z vázaného prodeje byly znovu vydávány proti šatenkám nebo odběrním poukazům, před obchody s textilním zbožím se začaly vytvářet dlouhé fronty a rozmáhat se začal také černý trh. Objevovaly se krádeže a padělky šatek i potravinových lístků a kvůli nedostatku podšívkoviny bylo vydáno nařízení, podle kterého se šaty, kabáty a saka směla podšívát na ramenou, maximálně do výše boků. Do prodeje bylo uvolněno tak málo textilního zboží, že na jednoho člověka vycházelo 2,5 m bavlněného, 0,4 m vlněného a 0,6 m lněného materiálu. S tím se snažila vypořádat i okresní národní fronta v Semilech, která přijala opatření pro spravedlivé rozdělování textilií mezi obyvatelstvo, pomocí tzv. rayonování. V praxi to znamenalo, že byl každý obchodník pověřen zásobováním jen určitého okruhu zákazníků. Zákazníci tak nemohli nakupovat u jiného obchodníka, než v jehož okruhu se nacházeli. Po revizích velkoobchodních skladů byly nalezeny zatajené zásoby, a tak vláda 8. ledna 1948 schválila zřízení ústřední rozdělovný pro distribuci textilu a jí podřízených oblastních rozděloven. Ty nahradily stávající síť velkoobchodů. Nejmenším městem v republice, které mělo rozdělovnou, jakož i nejmenším okresním městem, byly Semily. Všichni obchodní zástupci Pojizerských bavlnářských závodů dostali k poslednímu dni roku 1947 výpověď, avšak s příslibem zaměstnání v nově vzniklých rozdělovnách a vedení požádalo své zaměstnance o pomoc při náboru nových textiláků, kteří stále chyběli.

3.3. Sociální situace

3.3.1. Nedostatek paliva a energie

Po válce chybělo v textilním průmyslu téměř vše. Chyběla bavlna, chemikálie, barviva, uhlí, elektřina i proškolení pracovníci. Tato situace se začala zlepšovat v druhé polovině roku 1947, kdy byly organizovány brigády, které mnohdy musely vyprošťovat přidělené uhlí ze sutin některého ze zbořených závodů, nebo si je závody samy nakládaly přímo v dolech. Na elektrickou energii byl z důvodu poruchového vypínání vypracován z vyhlášky ministra sociální péče vypínací plán podle úseků, což znamenalo, že každý závod

³⁰ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 54.

byl jeden den v týdnu bez elektřiny. Tento plán zajišťoval závodům alespoň nějakou jistotu v dodávkách elektrické energie. Závody si brzy zvykly a vedoucí i mistři na tyto dny organizovali práci, ke které proud nebyl zapotřebí.

Tato krize neustala ani v padesátých letech, kdy byly již sice Pojizerské bavlnářské závody po energetické stránce téměř samostatné, ovšem musely dodávat proud i do veřejné sítě.

3.3.2. Dopad na obyvatelstvo

Sociální situace byla po válce neútesná. Potraviny, šatstvo i různé jiné věci byly vydávány na lístky, ale ani za ně nebylo možné téměř nic sehnat. Některé skupiny obyvatelstva byly zvýhodňovány, a to vedlo k nespokojenosti jiných. „*Dekretem prezidenta republiky byla zavedena 1. listopadu 1945 nová československá koruna a odstraněn tak peněžní chaos. Kromě kovových mincí a jednokorunových papírových platidel byly všechny dosud používané peníze prohlášeny za neplatné a uloženy občanům i organizacím na zvláštní účet jako vázaný vklad, z něhož byly uvolňovány jen v naléhavých případech zejména sociálního charakteru.*“³¹ Tato peněžní reforma ale způsobila změny platů, mezd, ovlivnila ceny potravin a všeho ostatního zboží.

V textilním průmyslu byla stále hlavní otázkou pracovní síla. Závody neustále bojovaly s nedostatkem lidí. To se mělo změnit v září 1946, kdy se Ústřední orgán Československých textilních závodů dohodl s Osídlovacím úřadem a ministerstvem sociální péče na náborové akci, která měla zajistit pro textilní průmysl 57 tisíc lidí a jejíž rozpočet byl stanoven na 3 miliony Kčs. Hlavním úkolem tohoto náboru bylo získat nové trvalé zaměstnance, ale také udržet stávající a nabídnout jim možnost růstu jak po stránce platové, tak sociální a zdravotní. „*Po mnohaletém zanedbávání péče o pracující a pracovní prostředí ve většině soukromokapitalistických provozoven, převzal národní podnik závody po této stránce velmi chudě vybavené. K 1. listopadu 1946 mělo jen šest závodů PBZ šatny pro zaměstnance a společenské místnosti, pouze 16 závodů bylo vybaveno splachovacími záchody, ve 14 závodech byly umyvárny, v sedmi závodech sprchy, v pěti závodech lékařské ošetřovny.*“³²

³¹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 35.*

³² Tamtéž, s. 41.

Dalším problémem v závodech bylo stravování. Zaměstnanci si převážně nosili jídlo z domu, protože závodní kuchyně byly jen v závodech v Tanvaldu, Vesci, Smržovce, Plavech, Železném Brodě, Benešově, Košťálově a Roztokách. Ve Smidarech a Mezivodí byly pouze kiosky. Zaměstnanci hlavního závodu a ředitelství v semilských Řekách se stravovali v závodní jídelně strojírenského podniku Sepos a do závodu pod nádražím byly obědy dováženy z nedalekého Benešova. Během následujícího roku 1947 byly postaveny další tři závodní jídelny.

Pokračujeme-li ve výčtu sociálních problémů poválečného textilního průmyslu, musíme připomenout také jesle a mateřské školy při závodech. Tedy spíše jejich nedostatek. Snahou vedení podniku i odborových orgánů bylo zvýšit počet zařízení pro děti textiláků, protože v celých PBZ byly pouze jedny jesle a jeden „dětský útulek“ pro 30 dětí. Tento zoufale nedostačující stav nedovoľoval matkám, aby se více zapojily do pracovního procesu a tím pomohly textilnímu průmyslu. Na začátku roku 1947 byla uvedena do provozu mateřská škola v Benešově a postupně přibývaly další, například o dva roky později jesle v Košťálově, v bývalé tovární vile naproti závodní vrátnici.

3.3.3. Bytová situace

S náborem nových zaměstnanců přišla i potřeba ubytovací. Při zřízení podniku měly PBZ k dispozici 1314 bytů v činžovních domech a 259 rodinných domků převážně z konce 19. století, které měly nevyhovující vybavení a dispozice. V podnikových bytech bydleli často bývalí textiláci, kteří se do závodů po válce už nevrátili, a proto bylo vedení nuceno tyto nájemníky vystěhovat, i když to nebylo jednoduché hned z několika důvodů. Například proto, že bytů byl všeobecný nedostatek, a také to bylo velmi nepříjemné. Zastaralé byty bylo nutné rekonstruovat, což mělo podnik stát 6 milionů Kčs a mělo být nově postaveno ještě 29 nových bytových jednotek za 8,7 mil. Kčs, přičemž PBZ koupily pro tento účel pozemky v Benešově u Semil, Semilech a Tanvaldu. V roce 1947 měl podnik 60 rozestavených bytových jednotek a svobodárny pro 20 osob. Na stavbu byly používány cihly z podnikové cihelny v Plavech a z pronajaté cihelny Anny Morinové v Libštátě. Problémem byl ale nedostatek cementu.

V roce 1948 byla zahájena výstavba 39 bytových jednotek na Semilsku a 149 na Tanvaldsku. Ani tyto prostory však PBZ nestačily, protože mnozí bývalí zaměstnanci stále obývali tovární byty a podnik na jejich bydlení přispíval stejnou částkou 1200 Kčs, jako řádným textilákům. Byli tedy znovu požádáni o uvolnění kapacit.

3.3.4. Spolky

Asi prvním spolkem při PBZ byl *Domov textiláků, obecně prospěšný spolek pro stavbu obytných domů zaměstnanců Pojizerských bavlnářských závodů, národního podniku v Semilech, se sídlem v Semilech*. Tento spolek zahájil svou činnost ustavující valnou hromadou 15. 11. 1947 v Železném Brodě a byl vlastně stavebním družstvem, které mělo pomoci v tíživé bytové situaci tím, že chudším zaměstnancům obstará levné byty a bude stavět nové bytové domy. Spolek působil na území tehdejších okresů, ve kterých měly PBZ své závody – tedy Semily, Nový Bydžov, Hořice, Jilemnice, Jablonec nad Nisou a Liberec venkov. Výbor spolku měl 12 členů, z kterých 8 jmenoval zakládající člen (tím byly PBZ) a 4 byli voleni valnou hromadou z činných členů na tříleté volební období.

3.3.5. Školy

Získávání mladých lidí bylo pro textilní průmysl klíčovou záležitostí. Už od počátku existence mělo vedení PBZ snahu mládež do podniků přitáhnout, a proto byl v polovině roku 1946, ještě před založením jakékoliv textilní školy, zřízen první domov pro mladé textiláky. Našel se pro něj prostor v bývalé tovární nemocnici firmy F. Schmitt v Semilech. Před koncem roku byl z přízemí rozšířen do celé budovy, která byla vybavena novým interiérem, zahradou a společenskou místností s knihovnou.

Dalším krokem bylo zřízení vzdělávacího zařízení pro oblast textilního průmyslu, zaškolovat zaměstnance přímo v závodní škole. Mladí textiláci měli být ubytováni v domovech mládeže, například v Semilech. „*Konkrétní rozhodnutí o zahájení činnosti podnikových škol v textilním průmyslu dnem 1. 9. 1946 přineslo šesté zasedání představenstva ČTZ, konané 25. července 1946. V Praze bylo zřízeno Ústředí podnikových škol textilního průmyslu, jehož náklady ve výši 5 mil. Kčs rozpočtovaly za znárodněný sektor ČTZ, za soukromý sektor Hospodářská skupina textilního a oděvního průmyslu.*“³³ Celkem bylo v českých zemích zřízeno 43 internátů s kapacitou 5229 lůžek (3007 pro dívky a 2222 pro chlapce). Skutečná obsazenost v září 1946 byla ovšem trochu jiná, a proto bylo v rámci internacionální výuky zapojeno na 300 učňů z Jugoslávie. Při Pojizerských bavlnářských závodech byla v roce 1946 otevřena podniková učiliště ve Vrchlabí, Vesci u Liberce a v Tanvaldu.

³³ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 44.

Pro Odborné učiliště Vrchlabí se podařilo získat dům hned vedle dvouleté státní tkalcovské školy. V tomto domě byly zřízeny dvě učebny, kabinet i ubytovna pro žáky. Když prostory domu přestaly internátu stačit, přestěhoval se na náměstí do hotelu Labuť a naposled do zámku Harta u Vrchlabí. Obor byl dvouletý, stejně jako na státní škole a převažovali zde učni – chlapci. Cvičnou dílnou se stala tkalcovna bývalé firmy Emil Schreiber v Hořejším Vrchlabí a ředitel státní tkalcovské školy František Šilhán vedl současně i učiliště. Na další rok vyčlenily PBZ ze svého rozpočtu 3 mil. Kčs na dovybavení tohoto zařízení. K tomu už ale nedošlo, protože byly vrchlabské závody vyčleněny z Pojizerských bavlnářských závodů a učiliště převzal do správy národní podnik Prádelny a tkalcovny bavlny v Jaroměři.

Tanvaldské učiliště bylo zřízeno díky mezistátní dohodě s Jugoslávií. Zde se od prosince 1946 zaškolovalo 48 studentů, většinou z Makedonie, kteří doplnili kapacity mladých českých textiláků a po zrušení vrchlabské školy v roce 1947 se sem přesunuli i tamní žáci. Zřízení internátu v bývalé tanvaldské radnici si vyžádalo investici ve výši necelých 2 mil. Kčs, učebny pak byly umístěny v kancelářských prostorách bývalých Tanvaldských textilních závodů. „*V internátě byla zavedena téměř vojenská disciplína, budiček i večerku ohlašoval trubač, denní program byl zahajován rozcvíčkou a končil rozkazem, na vycházku nebo do kina mohli jít učni jen společně. Kromě bezplatného ubytování a stravy dostávali učni prvním rokem 80 Kčs kapesného měsíčně, druhý rok 40 Kčs týdně, o svých osobních výdajích si však museli vést pokladní deník, který správce internátu kontroloval.*“³⁴ Nejen, že bylo učňům umožněno žít kulturním, společenským a sportovním životem, měli také svoji kapelu, pro kterou jim podnik nakoupil hudební nástroje. Učni byli také později vybaveni jak pracovním oblečením – bezplatně, tak tmavomodrými vycházkovými stejnokroji, na které ale museli, díky přetrvávajícímu vázanému hospodářství, odevzdat šatenky.

Zařízení otevřené taktéž v roce 1946 se nacházelo v poschodí továrny ve Vesci a jeho vybavení podnik přišlo bezmála na půl milionu Kčs. „*V šesti pokojích bylo ubytováno 36 tkalcovských učnic, obytná část vytápěná tělesy ústředního topení byla vybavena umyvárnou a koupelnami.*“³⁵ Dívky zde měly také k dispozici knihovnu, rádio, časopisy a společenské hry. Ke sportovnímu vyžití mohly využívat místnost se stolním tenisem a hřiště v továrním parku. Rozvrh se skládal z dopolední práce na stavech (celkem 32 hodin týdně) a odpoledního výuky teorie (16 hodin týdně). Vyučovala se čeština, matematika, občanská výchova, nauka o

³⁴ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolona, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 45.

³⁵ Tamtéž, s. 46.

textilních látkách a tkalcovská technologie. Ředitelem dvouleté školy byl jmenován odborný učitel Adam. I zde dostávaly žákyně, především z Táborska a jižních Čech, zdarma ošacení a kapesné 100 Kčs na týden.

Přesto, že si podnik takto vychovával nové pracovníky, většina jich po dokončení studia odešla do jiného závodu, než při kterém se vyučili, což vedlo podnikovou radu 11. dubna 1947 k přeměně podnikové školy na školu závodní.

Po rozdělení Pojizerských bavlnářských závodů a Tanvaldských textilních závodů (vznik Seba n. p. v roce 1948), však PBZ ztratily nejen část svých výrobních kapacit, ale také školy. Nová škola pro mladé textiláky – tedy její praktická část – vznikla při závodu v Semilech – Podmoklicích. Stalo se tak i přes námítky ředitele ČTZ. Ředitel PBZ Kunze nechal vystavět internát, který ale nebyl dokončen v plánovaném termínu, a tak byli učňové ubytováni v internátní vile č. p. 229, naproti semilskému nádraží, v narychlo vystěhovaných podnikových kancelářích a v bývalé tovární nemocnici – prvním semilském internátě.

Učňi absolvovali v prvních měsících školního roku 1948/49 pouze praktickou výuku ve svých mateřských závodech a až od ledna 1949 začala výuka teoretická, jejíž učebny byly zřízeny v budově základní odborné školy v Semilech. V prvním školním roce fungovaly dvě tkalcovské třídy a jedna přádlácká.

Ve stejné době se rodily i další internáty v rámci Pojizerských bavlnářských závodů, například ve Slané, v Benešově u Semil, Košťálově, na Malé Skále a v Rokytnici nad Jizerou. Na Malé Skále dokonce ředitel Kunze požádal o vyklizení místního hotelu a zámku za účelem zbudování internátu. Za Domovy mládeže byli zodpovědní samotní vedoucí příslušných závodů, předsedové závodních rad atd.

4. Vliv politické situace ve státě na hospodaření podniku

4.1. Dvouletý pracovní plán v Pojizerských bavlnářských závodech

„Rudé právo uveřejnilo 12. května 1946 iniciativní návrh ÚV KSČ na vypracování dvouletého plánu. Dohoda o společném postupu stran Národní fronty na základě vládního programu umožnila jednomyslné schválení dvouletky 15. října 1946 ve vládě a 25. října 1946 v Ústavodárném národním shromáždění.“³⁶ Schválení dvouletky s sebou přineslo manifestaci pracujících a jako odezvu celostátní národní směny, cílem které bylo rychlejší dosažení obnovy válkou zničeného hospodářství a navýšení průmyslové výroby o deset procent oproti předválečnému stavu. Před zahájením dvouletky totiž textilní a oděvní odvětví dosahovalo pouze 50 % původní výroby.³⁷

„Dvouletka byla pouze plánem dílčím. Stanovila výrobní úkoly, souhrnně vyjádřené v ročním objemu produkce, jen některým vybraným odvětvím. Využívala nepřímé plánovací nástroje, stanovení investic, pracovních sil, surovin, energie. Konkretizovat výrobní úkoly, rozdělovat pracovní síly a materiální zdroje výroby národním podnikům příslušelo ústředním orgánům.“³⁸ Dvouletka začala podle zákona platit v celé republice 1. 1. 1947. Pro dodržování plánu byly zřízeny Výrobní výbory, díky kterým se mohli pracující zase o trochu více podílet na řízení národního hospodářství. Tyto výrobní výbory byly ustanoveny jak v soukromém, tak ve znárodněném sektoru a jejich pracovní náplní bylo napomáhat k dosažení požadované výroby, kontrola kvality výrobků a zajištění odměn zaměstnanců. Nadřízené těmto výborům byly závodní rady. Ukázalo se, že v závodech s výrobními výbory byla pozorována větší snaha o pružnost výroby. I díky dvouletce se podle schůze představenstva ústředního orgánu ČTZ Pojizerské bavlnářské závody dostaly na druhé místo v republice ve zvýšení výroby přádelen, hned za Východočeskými bavlnářskými závody v Náchodě.

4.2. Únor 1948

„Zásadní rozpory mezi politickými stranami přerostly v otevřenou krizi, která vyvrcholila 20. února demisí ministrů tří politických stran. Celostátní sjezd závodních rad, svolaný do Prahy na 22. února 1948 se postavil za politiku KSČ a požadavek dalšího

³⁶ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 46.*

³⁷ Tamtéž, s. 46.

³⁸ Tamtéž, s. 47.

znárodnování.“³⁹ Komunistická strana definitivně zvítězila 25. února 1948, kdy byla potvrzena vláda v čele s Klementem Gottwaldem. Po celé zemi vznikaly tzv. akční výbory, což neminulo ani podnik PBZ. Byly realizovány na podnikovém ředitelství i v samostatných závodech. Vždy byl ustaven předseda a členové výboru. Lidé, kteří s tímto vývojem nesouhlasili, byli přeloženi na jiné pracoviště nebo sesazeni do výroby. V PBZ se to stalo například dvěma vedoucím závodů, dvěma pracovníkům podnikového ředitelství v Tanvaldu a jednomu mistrovi přádelny v Železném Brodě.

Ke změnám ve vedení podniku ale začalo docházet již v průběhu roku 1947. Vyměněn byl například náměstek ředitele PBZ, Ing. Otakar Šimek, a to za Waltra Kunze, který předtím působil ve funkci ředitele pro zvláštní účely na ČTZ. V červnu 1948 schválil ministr průmyslu odvolání Ladislava Soudila z funkce centrálního ředitele a jeho jmenování do úřadu náměstka ředitele. Na jeho místo nastoupil 7. června již zmíněný Walter Kunze. *„Změny nastaly také v podnikové radě PBZ, jejíž dosavadní předseda Jaroslav Mévald byl v dubnu povolán do funkce tajemníka textilní sekce Krajské odborové rady v Liberci. Do voleb působil v podnikové radě PBZ jako úřadující místopředseda Josef Dyntr, v červenci 1948 byl zvolen novým předsedou Josef Vlček ze Semil.“*⁴⁰

4.3. Připojování konfiskátů k PBZ

*„Od srpna 1946 byla vedena v ústředních orgánech a mezi politickými stranami jednání o dalším osudu průmyslových konfiskátů. S jejich přidělováním souviselo vyjasnění majetku podle zákona čís. 128 Sb. z 16. 5. 1946.“*⁴¹ Spory o konfiskáty se táhly, což nepřispívalo k morálce v těchto podnicích a ztěžovaly plnění dvouletky. K opravdovému začlenění došlo až koncem roku 1947. Do PBZ byly začleněny podniky R. Haneye, R. Schiera, E. Geberta a A. Göldnera z Rokytnice nad Jizerou, J. Dontha a spol. z Dolního Maxova, R. Richtera z Buřan u Jablonce nad Jizerou, J. W. Riegera z Rokytnice nad Jizerou – Vilémova, Výchovské textilní závody Adele Hübner (dříve A. Gerl), V. Veitha z Vítkovic v Krkonoších, A. Prelloga z Rokytnice nad Jizerou a Poniklé, Palme Stumpe a spol. z Poniklé a Šumberku nad Desnou, J. Kuny z Blanska u Jablonce nad Jizerou a závod R. Müllera ve

³⁹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 58.

⁴⁰ Tamtéž, s. 60.

⁴¹ Tamtéž, s. 65.

Lhotě Zálesní. „Začleněním majetkových podstat třinácti konfiskátů získaly PBZ majetek ve výši 239,2 mil. Kčs [...].“⁴² Viz Majetek konfiskátů začleněných do PBZ.⁴³

„Z investičního majetku tvořily pozemky a objekty 46,6 mil. Kčs, stroje a zařízení 110,7 mil. Kčs. Majetek podniku podle ocenění v počáteční rozvaze k 1. 1. 1947 vzrostl na 1397,1 mil. Kčs. Na této částce se podílel investiční majetek obnosem 830,9 mil. Kčs, zásoby 296,8 mil. Kčs a finanční majetek 269,4 mil. Kčs.“⁴⁴ Připojení závodů s sebou přineslo nutnost úpravy jejich číselníku, a tak byl ve druhém čtvrtletí roku 1948 vydán nový. Ten zachoval původní číslování přádelen a tkalcoven po závod č. 33, následující závody byly přečíslovány.⁴⁵

Dalšími závody, které měly být začleněny do PBZ, byly v okrese ty, jež neměly více než 50 zaměstnanců. Pojizerské bavlnářské závody navrhly jejich připojení 6. 3. 1948. Jednalo se o těchto závodech: Ladislav Bednář Semily a Vamberk, J. V. Hybler a synové Semily, Benešov u Semil a Svijany, Josef Fryml Sutice, Josef Crha Lomnice nad Popelkou, Antonín Poslt Bozkov, J. Kučera Stružinec, Cel. Buriánek Chuchelna, Brůna a Bouček Držkov, Josef Brodský Nedvězí, František Janoušek Bystrá nad Jizerou, Vít Kopal a spol. Držkov, Karel a František Kopal Jílové, Křížek a Myšák Jesenný, J. Menšík Benešov u Semil – Podolí, Libštátská mechanická tkalcovna bavlny Dr. Karel Kramář, Gerhard Honemeyer Slaná u Semil, Josef Mizera Lomnice nad Popelkou, Zdeněk Štejfa, Lomnice nad Popelkou, Ig. Hornych a synové Lomnice nad Popelkou, Hornych a spol. Lomnice nad Popelkou, Josef Horák Lomnice nad Popelkou, G. A. Fröhlicha syn (dříve Gottlieb Schnabel) Nová Paka. Největší zájem měly PBZ na připojení přádelny v Lišném, nejdůležitějšího závodu firmy Menčík Vrchlabí. Měly se na tom dohodnout okresní národní výbory v Semilech a ve Vrchlabí. Výběr a konečný počet konfiskátů a majetkových podstat připojených k PBZ byl při jednáních výrazně pozměněn. Z původně navrhovaných 22 závodů, bylo povoleno pouze 16 (14 znárodněných majetkových podstat a 2 konfiskáty). Oproti plánu byly tedy některé závody vyměněny za jiné, nebo úplně vynechány. Z původního návrhu zůstaly firmy Hybler Semily, Bednář Semily, Kramář Libštát, Fryml Sutice, Honemeyer Slaná a Poslt Bozkov, doplnily je Stern Stará Paka, Liebisch Dolní Kalná, Krecl Martinice, Seifenbašská tkalcovna,

⁴² VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 69.

⁴³ Tamtéž, s. 69. Příloha č. 2.

⁴⁴ Tamtéž, s. 70.

⁴⁵ Tamtéž, s. 70. Příloha č. 3.

Gebertova tkalcovna i obchod Rokytnice nad Jizerou, Kubánka syn Nová Paka, Baumgärtner Vysoké nad Jizerou, Kopal Přepeře a Borůfka Nedaříž.⁴⁶

Díky tomuto druhému znárodnování si Pojizerské bavlnářské závody přišly na majetek v hodnotě 357,2 mil. Kčs, z čehož investiční prostředky činily 181,6 mil. Kčs, zásoby 120,9 mil. Kčs a finanční majetek 54,7 mil. Kčs. „*V investičním majetku byly zahrnuty pozemky v hodnotě 2,2 mil. Kčs, budovy a stavby za 84,4 mil., strojní zařízení za 85,3 mil. a ostatní zařízení za 7,9 mil. Kčs.*“⁴⁷ Po schůzi představenstva ČTZ z 11. srpna 1948, byla do Pojizerských bavlnářských závodů se zpětnou platností k 1. lednu 1948 převedena i majetková podstata Menšíkova závodu v Líšném. Závod, zvyšující kmenovou hodnotu PBZ o 33,7 mil. Kčs, byl vyňat z n. p. Přádely a tkalcovny bavlny Jaroměř. Stejná jednání vedla ke změně národního podniku pro závod F. Brůny v Hořicích v Podkrkonoší, jen s opačným postupem. Závod, s hodnotou 1,3 mil. Kčs, byl převeden do Přádelen a tkalcoven bavlny v Jaroměři.

Začátkem roku 1948 měly PBZ pod národní správou další menší podniky na Semilsku. Jednalo se o několik firem z Lomnice nad Popelkou (Josef Crha, mechanická tkalcovna a úpravna; Josef Mizera, továrna na prádlo a konfekci; Zdenek Štejfa, konfekce; Horných a spol., továrna na textilní dutinky), dále o mechanickou tkalcovnu Františka Janouška v Bystré nad Jizerou, tkalcovnu bavlny J. L. Menšíka v Benešově u Semil–Podolí, mechanickou tkalcovnu a továrnu na prádlo J. Svatého v Roztokách u Jilemnice, šlichtovnu Františka Schiera mladšího v Dolní Rokytnici nad Jizerou a tkalcovna firmy Vít Kopal a spol. v Držkově. Nad všemi těmito závody byla ovšem Pojizerským bavlnářským závodům odebrána národní správa po několika měsících, většinou se zpětnou platností k 1. 1. 1948.

4.4. Zřízení národního podniku Seba Tanvald

„*Vyhláškou ministra průmyslu č. 1229 z 21. 6. 1948, uveřejněnou v Úředním listě I, částka 123 z 1. 7. 1948 byl zřízen národní podnik Seba, bavlnářské závody se sídlem v Tanvaldě.*“⁴⁸ Toto rozhodnutí padlo na již zmíněné 29. schůzi představenstva ČTZ, která se konala 11. srpna 1948. Ředitelem n. p. Seba Tanvald byl jmenován stávající ředitel přádelen PBZ Miroslav Pirkl a jeho dřívější funkci přebíral jeho bratr Adolf. Z PBZ byly delimitovány

⁴⁶ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 74. Příloha č. 4.*

⁴⁷ Tamtéž, s. 74.

⁴⁸ Tamtéž, s. 77.

následující závody: „Z majetkové podstaty firmy J. Priebische dědicové Smržovka přádelnu I a III ve Smržovce a tkalcovnu ve Smržovce. Z majetkové podstaty Tanvaldských textilních závodů v Tanvaldě přádelnu, tkalcovnu, konfekci, strojírnu a slévárnu v Tanvaldě, tkalcovnu a barevnu přízí ve Vesci u Liberce, tkalcovnu v Chrastavě. Z majetkové podstaty firmy Jan Liebig Liberec přádelnu, tkalcovnu a barevnu přízí ve Velkých Hamrech. Z majetkové podstaty firmy F. Brůna Turnov přádelnu, tkalcovnu, tiskárnu, barevnu a cihelnu v Plavech, majetkovou podstatu firmy Ant. John, slévárna v Tiefenbachu. Majetkovou podstatu firmy J. Donth a spol., tkalcovnu v Dolním Maxově. Současně byla převedena na národní podnik Seba správa afilovaného konfiskátu V. Hagspiel, dříve Julius Hájek, slévárna v Tiefenbachu, obec Desná.“⁴⁹

Pojizerské bavlnářské závody tímto přišly jak o značné jmění, tak o moderně vybavené závody. Jednalo se celkem o 6 přádelen, 7 tkalcoven, 3 strojírny a slévárny, 2 barevny přízí, jednu tiskárnu a barevnu tkanin, jednu konfekci a cihelnu v Plavech. Národnímu podniku PBZ nezůstala žádná konfekční výroba a jedinou úpravnou byla košťálovská barevna. Po této delimitaci se také opět změnilo číslování závodů PBZ.⁵⁰

4.5. Reorganizace správy podniku

O reorganizaci se začalo přemýšlet po znárodnování, protože v jednom národním podniku bylo v té době začleněno tolik závodů, že komunikace i účetnictví muselo nutně vážnout. Na ředitelství ČTZ se rozhodli nejdříve pozvat švýcarské odborníky, kteří jim měli ukázat, jak rozdělit vnitřní správu podniků, proškolit zaměstnance, aby mohli vše aplikovat. Po tomto pokusu nastoupili odborníci ze Studijního ústavu národního podniku Baťa. Ti uspořádali dvoudenní konferenci pro ředitele jednotlivých podniků v ČTZ. Agenda samotných ČTZ byla poté v roce 1949 rozdělena na 4 odbory (plánovací, výrobní, podnikohospodářský a obchodní, kádrový a sociálně politický) a sekretariát, oddělení kontroly a revize a zvláštní účely. Později se odbor podnikohospodářský a obchodní rozděлил na dva samostatné, takže celkový počet vzrostl na pět.

Ředitel PBZ Walter Kunze byl ústředním orgánem vyzván, aby také předložil své návrhy na organizaci celých Pojizerských bavlnářských závodů, jež měly být kvůli velikosti rozděleny do základních závodů s vlastními řediteli, kteří by podléhali řediteli celého

⁴⁹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 77.

⁵⁰ Tamtéž, s. 78-79. Příloha č. 5.

podniku. Kunze předkládal návrh za návrhem, v nichž kladl důraz na komplexní textilní výrobu, ale hlavně na úpravny, kterých bylo podle něj v této době zoufale málo. ČTZ však všechny smetly ze stolu s tím, že to není potřeba a bylo by to plýtvání penězi. Dále se jim nelíbil malý počet základních závodů (zpočátku navrhovány pouze dva, po jednom v Semilech a Jilemnici). Konečný Kunzeho návrh uspořádání PBZ zahrnoval 4 základní závody a místo na jeden další, v budoucnosti umístěný buď v Jablonci nad Jizerou nebo v Hájích nad Jizerou, který měl být centrem úpravárenského úseku. „V komentáři k návrhu Kunze projevil obavu, že na úpravárenském problému uváže rozvoj bavlnářské výroby, nestanou-li se úpravny nezbytnou součástí každého textilního národního podniku.“⁵¹ Walter Kunze touto myšlenkou předběhl dobu takřka o deset let. Ředitelství ČTZ tento návrh v říjnu 1948 přijalo, trvalo ovšem ještě na rozdělení jednoho ze základních závodů.

Po přijetí přišla na řadu školení. Nejprve podnikových ředitelů, následovaly kurzy účetních, kalkulantů, skladníků, plánovačů a osobních referentů na podnikových ředitelstvích, v základních závodech školení účetních a skladníků a v závodech pouze účetních. Tato školení byla pořádána ve Zlíně, Prostějově a později přímo v závodech PBZ. Do prosince 1948 jimi prošlo celkem 917 zaměstnanců textilního průmyslu.

Základními závody Pojizerských bavlnářských závodů se staly Semily, Železný Brod, Košťálov, Jilemnice a Rokytnice nad Jizerou. Pod Semily patřilo 10 závodů, pod Železný Brod 4, Košťálov měl 7 závodů, Jilemnice 8 a Rokytnice nad Jizerou 11 závodů. Základním závodem číslo 1, byl závod Semily–Řeky, jehož ředitelem se stal ředitel celých PBZ Walter Kunze. Pod tento ZZ patřily závody (postupně 101–110) v Semilech–Řekách, Benešov I i II, Semily–Podmoklice, Příkrý, Bozkov, Bořkov, Semily – Podmoklice, Slaná a Sutice.

Druhý základní závod sídlil v Železném Brodě, jeho ředitelem byl Oldřich Pinkava a spravoval pouze podniky (201–204) v Železném Brodě, Líšném, ve Svijanech–Loukově a v Přepěřích.

V pořadí třetí základní závod byl umístěn v Košťálově a měl pod sebou celkem 7 okolních závodů (301–307) – Košťálov, Libštát, Stará Paka, Dolní Kalná, Nedaříž a dva ve Smidarech. Ředitelem košťálovského ZZ byl jmenován Karel Janata.

⁵¹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I. 1946-1958. Semily, 1989. S. 83.*

Bývalé okresní město Jilemnice bylo sídlem předposledního z pěti základních závodů. V jeho čele nestál nikdo jiný, než bývalý ředitel celých Pojizerských bavlnářských závodů, Ladislav Soudil. Pod Jilemnici patřily závody v Hrabačově, Víchové, ve Vítkovicích, Martinicích, Zálesní Lhotě, dva v Roztokách a samozřejmě v Jilemnici samotné.

Pátým a posledním byl ZZ v Rokytnici nad Jizerou, který řídil Josef Krycnar. Působišťem tohoto základního závodu byla Rokytnice (dva závody + ražebna karet, která byla zanedlouho zrušena), dále Horní Rokytnice, Dolní Rokytnice, Jablonec nad Jizerou, Poniklá (dva podniky) a po jednom závodě v Buřanech, Vysokém nad Jizerou, Harrachově-Rýžovišti a Vilémově.

Do konce roku 1948 se ještě jednou měnila sestava PBZ, protože bylo rozhodnuto o likvidaci několika závodů. Jedním z nich byl tkalcovský a tiskařský závod v Suticích, patřící pod základní závod v Semilech–Řekách. Proti tomuto rozhodnutí se bouřili jak sutičtí zaměstnanci, tak vedení a překvapivě i jiné národní podniky (např. Henap Praha). I když tiskárna i tkalcovna vykazovaly velmi dobré výsledky a plnily plány, za záměrem jejich uzavření bylo zvýšení zatížení jiného tiskařského závodu v rámci PBZ, a to Tiby ve Vrchlabí, který tou dobou vyráběl pouze na 60 %.⁵² K ukončení provozu v Suticích došlo 31. 12. 1948, způsobilo stornování objednávek od zahraničních zákazníků a odchod zaměstnanců do bližšího Košťálova, místo do naplánovaného Vrchlabí. Košťálovská přádelna byla v roce 1948 také vyhlášena vítězem celostátní soutěže přádelen a tkalcoven, získala 40 tisíc korun odměny a pět jejích nejlepších zaměstnanců každý po 5 tis. Kčs. „*Denní tisk uváděl, že výkon košťálovské přádelny předstihl světový průměr a zasloužil si pozornosti především z toho důvodu, že ho bylo dosaženo na zastaralém zařízení.*“⁵³

⁵² VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 89.*

⁵³ Tamtéž, s. 91.

5. Technický pokrok v textilním průmyslu

5.1. Velkoprostorové stavy

Jelikož v Československu přetrvával i nadále nedostatek všeho textilu, byly zde různé pokusy o zvýšení efektivity výroby. První, mající nadějně výsledky, byl vynález Bedřicha Nezdary, který využíval velkoprostorové člunky na upravených stavech, a přitom nevyžadoval velké investice. „*Nezdarův vynález znamenal výrazné zvýšení užitkového výkonu, protože warcopsové příze byly vytkávány bez přesukování. Vyžadoval jen nevelkou úpravu obyčejných stavů. Velkoprostorové člunky byly kovové z kompozice lehkých kovů, zvané silumin, jejíž základ tvořil hliník. Stav bylo nezbytné rekonstruovat z toho důvodu, že spodní stěna člunečníku musela být otevřená, aby kov nepřicházel do styku s kovem a člunek se neodíral.*“⁵⁴ Výhodou této novinky v tkalcovském odvětví textilního průmyslu bylo to, že jeden tkadlec mohl nyní obsluhovat 10–12 strojů, oproti dřívějším 3–4. Zástupce Úřadu předsednictva vlády řediteli PBZ nařídil založit v Semilech–Řekách tkalcovnu, složenou z šesti set těchto rekonstruovaných stavů. V požadavku úřadu předsednictva vlády dále stálo, aby se závod s těmito novými stavy naplno rozjel k 1. 7. 1948, a to na dvě směny. Stroje na přestavbu byly do Semil dopravovány ze zrušených závodů v Rokytnici nad Jizerou a dalších a osnovní vály se vozily z okolních přípraven (Bozkov, Svijany, Vesec u Liberce). Jedním z problémů, které tento vynález provázely, byly ale prostory. V objektu bývalé tkalcovny, kam se měly zrekonstruované stavy vrátit, sídlil podnik Janka. Nakonec se PBZ povedlo získat alespoň část budovy, pokusná výroba však nabírala zpoždění. „*Koncem roku 1948 bylo v pokusné tkalcovně 48 rekonstruovaných stavů, potíže s jejich provozem však vzrůstaly. Velkoprostorové člunky byly velmi křehké a snadno se rozbily. Výkovky byly drahé a jejich opracování nesnadné. S ohledem na rozměry člunku musel být prošlup vyšší a tím se zvýšila osnovní přetřhovost.*“⁵⁵ Bohužel, po několikaměsíčních pokusech, opravách a zkouškách se tento vynález neosvědčil z důvodu častého přetrhávání vlákna a neefektivitu.

Po dvouletce se plánem na první pětiletku stalo strojírenství a těžký průmysl. Textilnímu odvětví byla doporučena větší specializace přímo v závodech, větší vytíženost výkonných strojů a opatření dostatku náhradních dílů pro veškerá zařízení. Neúspěch

⁵⁴ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 92.

⁵⁵ Tamtéž, s. 93.

velkoprostorových stavů ovšem nebyl důvodem k útlumu chťiče, ale hlavně nutnost zdokonalování tkalcovských stavů. Bylo tomu právě naopak.

V roce 1949 se povedlo získat celý objekt v Řekách, který předtím PBZ obývaly společně s podnikem Janka (později Autopruga, Autorenova, Aero) a na příští rok sem byly instalovány alespoň stavy mechanické. ČTZ přislíbily výměnu zastaralých mechanických stavů za modernější (automatické) během následujících dvou let.

5.2. Vzduchové tryskové stavy

„V Československu se nápad nahradit hřmotící člunek jiným zařízením zrodil krátce po druhé světové válce v malé obci Roztoky u Jilemnice, v nynějším okrese Semily.“⁵⁶ Myšlenka, díky které byl tento vynález převratný, byla vlastně úplně jednoduchá – eliminovat to, co je nejvíce problémové, tedy nahradit prohozní zařízení tryskou a člunek stlačeným vzduchem z kompresoru. Na tento způsob tkaní přišli Vladimír Svatý a Stanislav Zahradník, když dále upravili klasický člunkový 70 cm široký stav pevným umístěním útkové cívky na držáku mimo bidlo. Zdokonalování tohoto vynálezu se oba strojníci zabývali v letech 1949–1950, nejprve v domovských Roztokách u Jilemnice a poté ve větším, v závodu národního podniku Velveta v Nové Pace. První roky přinesly, podobně jako předchozí zlepšovák, dobré výsledky. Vše mělo také stejný další postup, a to zkoušky a nekonečné opravy a úpravy. I přes tyto nedokonalosti, byl vynález vzduchového tryskového stavu velmi významným, byť jen pro textilní průmysl.

5.2.1. Vynálezce a inovátor

Vladimír Svatý, narozen 19. září 1919 v Roztokách u Jilemnice, vynálezce, jeden ze sedmi spolumajitelů malé roztocké tkalcovny. Starší z jeho převratných vynálezů, vzduchový tryskový stav, byl ve větším použit v Litvínově, kde byla zřízena první trysková pneumatická tkalcovna. *„Patent byl Svatému nakonec udělen a ještě v roce 1948 vyrobily strojírný ve Zlíně prvních 20 kusů pneumatických tryskových stavů.“⁵⁷* Po tom, co byl výzkum Vladimíra Svatého a Stanislava Zahradníka již jednou přesunut, a to z Roztok do Nové Paky, byli pro

⁵⁶ VOTOČEK, Václav. Národní podnik Kolora Semily a vodní tryskové stavy. *Z dějin textilu*. Supplementum 1. Ústí nad Orlicí, s. 5.

⁵⁷ Tryskový stav–Vladimír Svatý. [online]. Archiv pořadů České televize. [cit. 14.3.2017]. URL: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267292848-7-divu-ceska/4044-divy/?divdetail=15>.

zdokonalování a lepší technické zázemí oba vědci přiřazeni k nově vzniklému Výzkumnému ústavu textilní technologie v Liberci.⁵⁸

⁵⁸ Viz podkapitola 6.4.2. *Výzkumný ústav textilních strojů Liberec.*

6. Další vývoj národního podniku (1949–1957)

6.1. Další reorganizace podniku, zřízení národních podniků Olešan, Kapnar, Lenka, Mileta a Nopaka

Do poloviny roku 1949 se Pojizerské bavlnářské závody dále rozrůstaly. Nově byly pověřeny národní správou nad pěti dalšími soukromými textilními podniky (A. Křížek v Jesenném, K. a F. Kopal v Jílovém, V. Kopal a spol. v Držkově, Celestin Buriánek v Chuchelně u Semil a Brůna a Bouček v Držkově) a majetková podstata semilského závodu n. p. Elite Varnsdorf. V praxi tato národní správa vypadala tak, že do čela každého takového závodu dosadily PBZ svého člověka, který závod řídil a podával zprávy vedení. Tyto národní správy ale zatěžovaly velký národní podnik a od roku 1950 soukromé podniky v PBZ pracovaly ve mzdě. To znamenalo, že od nich Pojizerské bavlnářské závody odebíraly všechno zboží. Ani toto řešení ale nepřineslo zlepšení situace, a proto vedení ČTZ rozhodlo o urychlené socializaci v textilním průmyslu, což se do konce roku 1950 povedlo.

Ještě předtím, se PBZ musely vypořádat s další reorganizací. Význam celé akce spočíval v potřebě lepší organizace celých PBZ, jelikož byly jednotlivé závody od sebe mnohdy velmi vzdáleny a jejich řízení a kontrola nesnadné. Této reorganizaci předcházela dlouhá jednání a dvě verze návrhu. Obě počítaly s přerozdělením všech závodů PBZ do několika menších národních podniků. Některé závody byly připojeny do již existujících národních podniků, pro jiné byly zřízeny nové. V první verzi návrhu bylo počítáno se sídly v Semilech, Košťálově, Jilemnicí, Jablonci nad Jizerou, Mladých Bukách, Nové Pace a Hořicích. *„Druhá verze návrhu se od první lišila tím, že zařadila závody dosud uvažovaných národních podniků v Jilemnicí a Jablonci nad Jizerou do jediného národního podniku se sídlem v Rokytnici nad Jizerou s výjimkou obou závodů Langer v Roztokách, které připojila do národního podniku se sídlem v Košťálově a závodu Kubánka Jilemnice, který se měl stát součástí národního podniku Technolen v Lomnici nad Popelkou.“*⁵⁹

Dne 21. května 1949 poslaly ČTZ do Pojizerských bavlnářských závodů návrh svůj, který označily za konečný. Tento návrh se ale velice nelíbil všem, kterých se měl týkat a také proti němu razantně protestovali. Podle jeho znění měly být závody PBZ rozděleny takto: *„Do národního podniku se sídlem v Semilech: Schmitt Semily, Matouš Semily – Podmoklice, Bednář Semily – Podmoklice, Bednář Bořkov, Vobořil a Bayer Semily, Liebig Železný Brod,*

⁵⁹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 103.

*Menčík Lišný, Hybler Svijany, Kopal Přepěře. Do národního podniku se sídlem v Košťálově: Libštátské textilní závody Košťálov, Kramář Libštát, Matouš Benešov, Hybler Benešov, Matouš Příkrý, Poslt Bozkov, Honemeyer Slaná. Do národního podniku se sídlem v Rokytnici nad Jizerou: závody Haney, Göldner, Gebert, Prellog, R. Schier, F. Schier v Rokytnici nad Jizerou, Kuna Jablonec nad Jizerou, Prellog Poniklá, Palme Stumpe Poniklá, Richter Buřany, Baumgärtner Vysoké nad Jizerou, Rieger Vilémov, Seifenbašská tkalcovna Rýžoviště. Do národního podniku se sídlem v Hořicích: závody Brůna Smidary. Do národního podniku se sídlem v Mladých Bukách: Müller Lhota Zálesní. Do národního podniku Technolen Lomnice nad Popelkou: Kubánek Jilemnice. Do národního podniku se sídlem ve Vrchlabí: Hübner Víchová, Brůna Hrabačov, Brůna Štěpanice, Veith Vítkovice, Krecl Martinice, Langer Roztoky.*⁶⁰

Nejvíce se se proti tomuto návrhu stavěli zástupci z Benešova–Hradišťat, Bozkova a Příkrého, a to tak hlasitě, že bylo zasedání podnikové rady ihned ukončeno. K něčemu to odpůrcům ale přeci jen bylo. Závody Liebisch Dolní Kalná, Stern Stará Paka a Borůfka Nedaříž byly z PBZ vyčleněny do nového národního podniku Nopaka se sídlem v Nové Pace, zřízeného vyhláškou ministra průmyslu č. 1029 z 27. 6. 1949.

Se stejnou účinností jako k národního podniku Nopaka, 4. 7. 1949, byl převeden další závod spadající pod PBZ, a to Müller ze Zálesní Lhoty do národního podniku Texlen, české lnářské závody Trutnov. Později však došlo ke změně a tento závod byl vyčleněn do nově vznikajícího národního podniku Lenka Mladé Buky. „*Stalo se tak vyhláškou MP čis. 317 z 23. 7. 1949, uveřejněnou v Úředním listě II, čis. 174 z 28. 7. 1949, kterou byla zřízena Lenka, tkalcovna lnu, národní podnik.*“⁶¹

Další vyhláškou ministerstva průmyslu (č. 1298 z 23. 7. 1949), byl zřízen národní podnik Mileta Hořice a do něj převedeny dříve Brůnovy závody ve Smidarech. Tento podnik vznikl stejně jako ten předcházející k datu 3. 10. 1949.

Ke totožnému datu vznikl i národní podnik Olešan, bavlnářské závody se sídlem v Košťálově, a z PBZ získal celkem 6 závodů (všechny košťálovské, libštátský Kramářův, Matoušův a Hyblerův v Benešově u Semil, Honemeyerův ve Slané a Frymlův mlýn v Suticích). Ještě navíc byl Olešan pověřen národní správou nad mechanickou tkalcovnou a

⁶⁰ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 104.*

⁶¹ Tamtéž, s. 105.

mlýnem Františka Janouška v Bystré nad Jizerou, kterou předtím vykonával technický úředník z PBZ, Antonín Albrecht, jako soukromá osoba. Tento národní podnik byl zřízen výhradně kvůli zlepšení správy v PBZ a skládal se výhradně z jejich závodů. I když měl Olešan začít fungovat také až k 3. říjnu 1949, byl už na konci července toho roku pověřen Jaroslav Večeřa (pozdější ředitel n. p. Kolora Semily) správou nad všemi závody, které se měly do Olešanu zapojit.

Podnikem, do kterého bylo z PBZ převedeno nejvíce závodů, byl Kapnar, bavlnářské závody, národní podnik ve Vichové nad Jizerou. Celkem n. p. Kapnar pojmul 20 závodů mezi Jilemnicí a Rokytnicí nad Jizerou (Veith Vítkovice, Hübner Vichová, Brůna Hrabačov, Krecl Martinice, dva Langrovy v Roztokách, Rieger Vilémov, tři rokytnické – Göldner-Haney, R. Schier a Gebert – velkoobchod s textil. zbožím, Prellog Dolní Rokytnice, Gebert Horní Rokytnice – tkalcovna, výroba prádla a obchod, Kuna Jablonec nad Jizerou, Prellog a Palme Stumpe Poniklá, Richter Buřany, Baumgärtner Vysoké nad Jizerou, Seifenbašská tkalcovna Rýžoviště a Kubánek Jilemnice) a do správy získal tři další (J. Svatý v Roztokách a Nové Pace, Müller a Grossmann v Rokytnici, E. Donth tamtéž).

„V témže roce předal národní podnik Pojizerské bavlnářské závody Semily, národnímu podniku Technolen v Lomnici n/Pop. národní správu nad firmou Karel Crha, tkalcovna v Lomnici n/Pop.“⁶²

Po této, jedné z posledních reorganizací, zůstalo přímo Pojizerským bavlnářským závodům pouze 10 závodů (sestupně podle majetku: Schmitt Semily, Liebieg Železný Brod, Bednář v Semilech a Bořkově, Vobořil a Bayer Semily, Hybler Svijany, Menčík Líšný, Matouš Semily, Poslt Bozkov, Kopal Přepere, Matouš Příkrý) a pět národních správ (A. Křížek Jesenný, K. a F. Kopal Jílovém, V. Kopal a spol. Držkov, C. Buriánek Chuchelna, Brůna a Bouček Držkov). Největší část jak závodů, tak samozřejmě zaměstnanců byla nyní v národních podnicích Kapnar a Olešan. PBZ dostaly opět nové číslování. Správa Pojizerských bavlnářských závodů sídlila v Semilech, stále čítala 5 odborů a ředitelství se sekretariátem. Závody byly označeny čísly 01 až 10 (01 Semily – dříve Schmitt, 02 Železný Brod – dříve Liebieg, 03 Semily – dříve Matouš, 04 Příkrý – dříve také Matouš, 05 Semily (školní závod) – dříve Bednář, 06 Bozkov – dříve Poslt, 07 Líšný – dříve Menčík, 08 Přepere – dříve Kopal, 09 Svijany – dříve Hybler a 10 Semily – dříve Vobořil a Bayer. V roce 1950

⁶² SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 10, VINANTE, František. *Organizační vývoj n. p. Kolora Semily*. Semily, 1969, s. 15.

byly také postupně znárodněny tři soukromé podniky, nad kterými měly PBZ národní správu. Byly to podniky: A. Křížek Jesenné, Brůna a Bouček Držkov (později převeden na n. p. Železnobrodské sklo a dále na Sklárný Kavalier, Sázava), K. a F. Kopal Jílové. Tyto závody dostaly pořadová čísla 11, 12 a 13.

6.2. Změny v organizaci státní správy

Roky 1949–1951 byly plné změn. S platností k 1. 2. 1949 bylo zřízeno 19 krajů, správních organizací místo zemí, od 2. 5. toho roku zrušeny výrobní obory a jejich funkci přebrala generální ředitelství, rozdělená do čtyř výrobních skupin (D – doly, energetika, chemie; H – hutě, strojírenství, kovoprůmysl; S – sklo, keramika, papír, dřevo; T – textil, kůže, guma). Tato generální ředitelství byla nyní součástí ministerstva průmyslu. „Z plánovacího odboru bylo vyčleněno studijní oddělení a zřízeno jako samostatný odbor vývoje a výzkumu.“⁶³ Také v kádrovém odboru se objevily změny. V jeho čele nyní stál tzv. kádrovník, který byl podřízen podnikovému řediteli a orgánu, který jej jmenoval. Činnost kádrovníka se měla skládat například ze školní a kádrové evidence, osobní agendy, rozmísťování kádrů, organizování politických a odborných kurzů apod. V roce 1950 přešel textilní průmysl pod správu ministerstva lehkého průmyslu a zrušen byl také Ústřední svaz československého průmyslu. V podnicích a závodech s více než 500 zaměstnanci bylo nařízeno založit propagační oddělení.

6.3. Změny v organizaci správy podniku a likvidace malých závodů

Prvním kádrovníkem se v PBZ stal František Rys, někdejší náměstek prvního centrálního ředitele Pojizerských bavlnářských závodů L. Soudila a nynější náměstek ředitele Kunze. Právě Ladislav Soudil, v této době již pouhý druhý náměstek ředitele podniku, byl odvolán z funkce v břenu 1949. Titul *ředitel* patřil opět pouze řediteli celého podniku a ostatní řídicí pracovníci měli označení vedoucí. Zrušeny byly též společné porady ředitelů textilk.

Oddělení propagace měly PBZ již v polovině roku 1949, ale nově zřízeným oddělením v PBZ byl *Referát socialistické soutěže*, jehož prvním vedoucím se stal Josef Plůcha. V Pojizerských bavlnářských závodech se dbalo také na vzdělávání a výzkum (SVOD⁶⁴) a hlas pracujícího lidu – referenti pro zlepšovací návrhy, kluby zlepšovatelů. Knihy

⁶³ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989., s. 111.

⁶⁴ Studijní a výzkumná oddělení.

zlepšovacích návrhů byly vedeny v každé fabrice a kdokoliv měl možnost svým nápadem přispět. Návrhy mohl podávat jak jedinec, tak dělnický kolektiv. Zajímavé je, že návrhy podané výrobními dělníky, byly přijímány a realizovány častěji, než návrhy inženýrských kolektivů.⁶⁵ V pozdějších letech se tento krok velmi vyplatil, protože bylo díky zlepšovacím návrhům ušetřeno v prvním roce přes 700 tisíc Kčs a ve druhém dvakrát tolik. K odborům podnikové správy přibyl v roce 1951 odbor technický, jehož vedením byl pověřen Milivoj Matějček, a který měl na starost údržbu strojů, jejich generální opravu a energetiku. „*Vedení obchodně administrativního odboru převzal místo Josefa Šedka František Vinante, do vedení výrobního odboru byl povolán dosavadní vedoucí plánování Emil Braxatoris, jehož ve vedení plánovacího odboru nahradil Ing. Vratislav Podzimek. Emil Braxatoris se stal z titulu své nové funkce i zástupcem ředitele.*“⁶⁶ Právě František Vinante bude později v historii textilních závodů na Semilsku hrát důležitou roli, jelikož za pomoci podnikového archiváře J. Trenka v roce 1969 napíše „*Organizační vývoj národního podniku Kolora Semily*“.

Zrušena byla mzdová práce pro úpravny a tkalcovny jim nově zboží fakturovaly. Naopak vytvořena byla funkce referenta pro mobilizaci zásob, který měl zajišťovat správné nakládání se skladovými zásobami. Největší změnou pro PBZ bylo ovšem zrušení Ústředního ředitelství Československých textilních závodů a jejich přeměnu z národního podniku na státní orgán ministra. Na místo Ústředním ředitelstvím se nyní ČTZ řídilo podle práv výrobní skupiny „T“. Stalo se tak vládním nařízením č. 74/1951 ze 7. září. „*Odpovědnost za řízení národních podniků přešla na nově zřízené hlavní správy a podnikové řízení se v podstatě omezovalo na plnění plánů a jiných úkolů [...].*“⁶⁷ To vše jen znamenalo stále více papírování, a tudíž i více úřednictva v textilním odvětví. Vláda se proto rozhodla snížit počet kancelářských pracovníků, a to během jednoho měsíce, kdy měli vedoucí závodů a odborů provést prověrky nadbytečného papírování. V PBZ se toto opatření týkalo 50 osob a všichni přebyteční pracovníci byli převedeni do výroby. Účinek této akce se však záhy ukázal jako krátkodobý.

Změna nastala i na ředitelství Pojizerských bavlnářských závodů, když byl 18. 5. 1951 dosavadní ředitel Walter Kunze odvolán a prozatímně nahrazen Jiřím Hlavatým.

⁶⁵ SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 37, Deníky zlepšovacích návrhů 1949-90.

⁶⁶ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989., s. 113.

⁶⁷ Tamtéž., s. 115.

Aby byla vlna změn kompletní, byla v roce 1950 upravena i právní postavení národních podniků, a to tak, že větší moc měli vedoucí, díky čemuž byla zrušena představenstva. Generální ředitel ČTZ k této právní úpravě vydal rok poté směrný organizační řád, který měl národním podnikům vše usnadnit a sjednotit postupy. Za hlavní body organizačního řádu bylo považováno ustanovení, které základní závod národního podniku ustavoval jeho sídlem a ředitele podniku současně vedoucím tohoto základního závodu. Díky tomuto rozhodnutí se opět měnil číselník závodů PBZ, ovšem jen v tom, že ostatní závody byly nazývány pobočnými. To znamenalo, že v jejich čele byli vedoucí, odpovědní vedoucímu základního závodu, tedy řediteli podniku.

Zrušení se brzy dočkal i chuchelský závod Celestina Buriánka, který část roku 1950 sloužil jako školní závod. Jeho zaměstnanci byli do července 1951 převedeni do základního závodu v Řekách. Dalším takovým závodem byl ten svijanský, dříve Hyblerův. Kromě hrstky techniků, převedených na jiná místa v rámci PBZ, byli všichni zaměstnanci propuštěni v srpnu 1951. Naopak v semilském závodě č. 10 byly v tento rok instalovány mechanické stavy (celkem 288) a produktivita této tkalcovny byla jednou z nejlepších ve státě.

I skrz nevoli závodní rady byla zanedlouho toho roku zastavena výroba v závodě V. Kopal a spol. v Držkově, který byl v národní správě PBZ, nikoli však znárodněn a bylo rozhodnuto, že se v jejím objektu zřídí sklářská výroba podniku Železnobrodské sklo. Později, v roce 1952, byl držkovský závod převeden do nově vzniklého národního podniku Technosklo Držkov a jmenován jeho národním správcem v polovině dalšího roku.

Začátkem 50. let měla být na Semilsku postavena průmyslová pekárna. Po dohodách mezi semilským Okresním národním výborem a Severočeským dřevoprůmyslem bylo rozhodnuto, že druhý jmenovaný dostane od PBZ k dispozici budovu zastaveného závodu 03 a svou budovu přenechá k účelům pekárny. Číslo 03 dostal v roce 1953 pro zachování kontinuity závod č. 10.

Číslo se změnilo také bývalému Křížkovu závodě v Jesenném, a to z 11 na 08. Ovšem jen na cca tři měsíce, protože provoz zde byl v polovině dubna 1953 ukončen a budova předána Řetenickým sklárnám Teplice. Ukázalo se, že pro sklářskou výrobu zde nejsou dostatečné prostory a od přestavby se upustilo. Dalším majitelem byl Ústav prefabrikace v Praze.

Posledním závodem, který byl v rámci PBZ v této době zrušen, byl jílovecký, s číslem 13. Nejdříve ho chtělo Železnobrodské sklo, po čase od své žádosti upustilo, a tak se o budovu přihlásilo zdejší MNV, které ho dalo k dispozici Jednotnému zemědělskému družstvu.

Koncem roku 1952 došlo ke změně na pozici vedoucí výrobní skupiny, první náměstek ředitele podniku. Na místo Emila Braxatorise byl jmenován Miloslav Havlíček, který bude pro další vývoj PBZ velmi důležitým člověkem. Ve stejném roce také proběhla změna v řízení podniku, a to ze socialistického podnikového hospodářství na chozrasčot⁶⁸, na jehož zavádění dohlížela chozrasčotní komise, která byla později zřízena i v závodech. Tímto byl zrušen tzv. hospodářský rok a výplaty byly vypláceny opět měsíčně, nikoli po dvou týdnech.

Tato doba byla plná změn. Vězme ale, že byl v roce 1955 Olešan zrušen a závody v něm zařazené, vrátily se zpět do správy Pojizerských bavlnářských závodů, do té doby zvaných kmenový národní podnik, kterému ostatní závody, můžeme říci podřízené, musely podávat zprávy o svém fungování.⁶⁹

Novinkou byl ale v Pojizerských bavlnářských závodech také ředitel. „*Jiří Hlavatý byl jedním ze 120 textilních dělníků, kteří byli na příkaz generálního ředitele dr. Holého z 23. 12. 1948 vyškoleni pro funkce ředitelů podniků, závodů a výrobních ředitelů.*”⁷⁰ S novým ředitelem přišly úplně nové pořádky. Chodil více do provozů podniku a mluvil s lidmi. Zavedl desetiminutové porady dělníků a mistrů, na kterých se mohl každý vyjádřit k situaci na pracovišti a popřípadě se hledalo řešení problémů. Ředitel Hlavatý také jedno odpoledne v týdnu vyslechl každého, kdo měl na srdci něco pracovního či osobního.

6.3.1. Změny v bytové situaci

Od dob prvních domů vystavěných v rámci stavebního spolku Domov textiláků neuběhla dlouhá doba. Na konci roku 1949 bylo díky němu rozestavěno 208 bytových jednotek. Začátkem roku 1951 ovšem Ministerstvo práce a sociálních věcí Domov textiláků

⁶⁸ „*Metoda plánovitého vedení hospodářství v socialistických podnicích, kt. vyžaduje, aby náklady a výsledky výroby byly srovnávány v peněžní hodnotě, aby výdaje byly kryty z příjmů podniku a aby byla zajištěna rentabilita výroby.*“

Ústav pro jazyk český, AV ČR, v. v. i.: *Internetová jazyková příručka. Slovník spisovného jazyka českého.* [online]. Ústav pro jazyk český: © 2008–2017 [cit. 12. 4. 2017].

URL: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=chozras%C4%8Dot>.

⁶⁹ Viz podkapitola 6.8. *Navrácení Olešanu Košálov do PBZ.*

⁷⁰ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily.* Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 116.

zrušila a jeho majetek přešel na stát, který ho rozdělil mezi podniky Pojizerské bavlnářské závody Semily, Olešán Košťálov, Kapnar Vichová, Seba Tanvald a Továrny na textilní stroje Chrastava.

Semily se staly centrem výuky a výchovy mladých textiláků. Byla postavena tři křídla plánované pětikřídlé ubytovací budovy, kam se vešlo 350 učnic. Školní závod musel projít velkou rekonstrukcí tkalcovny, učnice zatím docházely do chuchelského Buriánkova závodu. Ve školním roce 1950/51 už se však učilo v nové školní budově. Pro učně ze vzdáleného okolí bylo potřeba vybudovat ubytovací kapacity, a tak byla v Semilech zrušena jedna ze dvou továren na rakve (Robert Paulus) a předělána na ubytovací zařízení, které měly PBZ v pronájmu. Všechny provizorní internáty po celých Semilech byly vyklíženy a používány zase pro jiné účely. V následujících dvou letech se zde učili učni pro všechny bavlnářské podniky ve státě. Už v roce 1953 byla ale bývalá Paulusova továrna v nájmu Krajské správy Veřejné bezpečnosti Liberec.

Ve stejném období změn byl zlikvidován závod 06 v Bozkově, do jehož objektu byl umístěn sklad sklizně. Závod 07 v Líšném pro změnu roku 1955 předán Železnobrodskému sklu pro účely pomocných provozů.

Ke konci roku 1988 již n. p. Kolora vlastnil 952 bytů, ke každému ze závodů patřilo alespoň 8 bytových jednotek. Je také známo, že semilské sídliště Řeky bylo vystavěno pro ubytovací potřeby Kolory.

6.3.2. Novinky ve výrobním programu

Zpočátku doplňkový program umístěný v druhém podlaží staré tkalcovny závodu v Řekách, se rychle, během jednoho roku, stal centrem obrubování a adjustování (přípravy) výroby plen celého Československa. Výroba byla brzy přesunuta do budovy ředitelství a fungovala tak, že vyrobená plenkovina byla fakturována úpravnám a od nich poté znovu nakupována. Obrubovny se udržely do posledních dní Kolory a firma LTZ Libštát v této tradici pokračuje dodnes.

S nápadem na chov bource morušového, kdosi přišel již v roce 1949 a byl uskutečněn ještě o 4 roky později, za podpory ředitele Hlavatého. V okolí závodu 10 v Semilech byly vysazeny moruše a na nich chov bource morušového. *„Pokus byl v celku úspěšný a národnímu podniku Hedva v Moravské Chrastavě mohlo být dodáno přes šest kilogramů*

*prvotřídních zámotků.*⁷¹ Z toho plyne, že PBZ zámotky nechovaly pro sebe, ale pro jiné národní podniky, a vytvářely tím tak nová pracovní místa. Bohužel, hned v dalším roce byl tento pokusný chov ztrátový, a proto se od něj upustilo.

6.4. První pětiletý plán

Pro Československo byl první pětiletý plán zaveden na léta 1949–1953. Po jeho úplném prvním roce sršeli všichni v závodech PBZ optimismem, jelikož se podařilo navýšit výrobní kapacity oproti roku předcházejícímu. Další rok se ovšem produktivita nenavýšovala, ale spíše snižovala, což vedlo k rozhořčení a káravým proslovům ředitelů PBZ i celých ČTZ. I přesto byl plán výroby řádně a v termínu splněn. Ve třetím roce byly plány výroby opět zvyšovány, ovšem ředitelé národních podniků se bránili, že na to nemají dostatečné množství zpracovaných lidí a odpovídající techniku. Zvyšování morálky a výkonnosti bylo stimulováno soutěžemi a různými drobnými osobními výhodami (extra potravinové lístky atd.). Ke zlepšení, zjednodušení a zefektivnění výroby byly pořádány nejrůznější konference, na kterých si nejlepší českoslovenští i sovětské pracovníci v textilním průmyslu předávali své zkušenosti a poznatky. Rok 1952 byl pro PBZ dobrým a plán se povedlo splnit ještě dříve, než se očekávalo, i když se závody musely opět potýkat s fluktuací, nedostatkem zaměstnanců, přetrhovostí, špatnou kvalitou bavlny atd. Stejně tak tomu bylo v posledním roce první pětiletky, jenž byl zdárně dokončen a výrobní plán ve většině závodů splněn s předstihem. *„Za rok 1953 bylo v PBZ vyrobeno 3 791 991 kg bavlněných přízí jednoduchých, 588 839 kg přízí skaných, 18 792 859 m režných tkanin, 7 096 259 m hotových tkanin a 14 007 281 kusového zboží. K poslednímu dni roku 1953 zaměstnávaly Pojizerské bavlnářské závody 2191 osob, z toho 1716 dělníků, 163 inženýrsko-technických pracovníků, 121 úředníků, 39 pracovníků pomocné obsluhy a strážných a 152 učňů. Hodnota základních prostředků podniku dosáhla k témuž dni 83,2 mil. Kčs v nové měně.*⁷²

K mému údivu byl plán výroby vždy dodržen a v některých letech dokonce překročen. S druhým pětiletým plánem se ovšem vláda opozdila, a proto přímo nenavazoval na ten předcházející.

⁷¹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989., s. 125.

⁷² Tamtéž., s. 148.

6.5. Vodní tryskový stav

„I když ve VÚTT v Liberci byl vyvinut ještě zdokonalený typ tryskového stavu pro šíři 45 cm, omezená použitelnost dosavadního vzduchového stavu vedla kolektiv Vladimíra Svatého k orientaci na vodní verzi, při níž na stejném principu byl vzduchový prohoz nahrazen prohozem pomocí kapky kapaliny pod tlakem.“⁷³ Zdokonalováním tohoto tryskového stavu bylo dosaženo jeho větší šíře (110 cm), což tehdy byla klasická šířka vyráběných tkanin a stav měl tedy i mnohem větší využitelnost. Vynález byl Vladimíru Svatému patentován v roce 1951 a o dva roky později za něj získal státní cenu Klementa Gottwalda. Zkušební tkalcovnou se stal závod 01 v Semilech – Řekách, kde byla zřízena první tkalcovna s takovými stavy na světě. Vodní tryskové stavy měly před sebou však ještě dlouhou cestu za úspěšným fungováním.

6.5.1. Vodní tryskové stavy v Pojizerských bavlnářských závodech

Neutěšená situace roku 1950 s velkoprostorovými stavy, nedostatek vyškolených zaměstnanců, a to, že se za krátkou dobu v závodě 01 v Semilech vystřídal několik vedoucích, ke zlepšení morálky také mnoho nepřispívalo. Změna přišla až s Miloslavem Havlíčkem, který nastolil pořádek. „Nový vedoucí zajistil doplnění stavu pracovníků, zapracování nových mistrovských kádřů, vyrovnal se různě s fluktuací a nekázní, zavedl druhou směnu, urychlil výstavbu centrální přípravný, aby odpadlo šlichtování v cizích závodech, kovové člunky nahradil dřevěnými s univerzálním vřetenem, nechal zbourat starou provizorní čistírnu a postavil novou, vybudoval celé nové oddělení úzkých stavů, přičemž se staré postupně generálkovaly.“⁷⁴ Dále se zlepšila kázeň a pořádek, ale hlavně kvalita výrobků.

Po dvou letech byl M. Havlíček jmenován výrobním ředitelem (funkce v roce 1953 přejmenována na hlavní inženýr, a dále roku 1958 na výrobně technický náměstek). Pojizerské bavlnářské závody měly pod správou v tuto dobu pouhých deset závodů, z kterých jen jediný neměl zastaralé vybavení. Výrobní ředitel Havlíček tehdy rozhodl o modernizaci strojového parku a podnikový ředitel Jiří Hlavatý mu vyšel vstříc. Havlíček se tedy spojil se svým přítelem z mládí, Vladimírem Svatým. „Za jeho přispění se začátkem roku 1953 dohodl s VÚTT Liberec a národním podnikem Grafostroj Jiříkov o spolupráci a účasti Pojizerských

⁷³ VOTOČEK, Václav. Národní podnik Kolora Semily a vodní tryskové stavy. *Z dějin textilu*. Supplementum 1. Ústí nad Orlicí, 1983, s. 7.

⁷⁴ Tamtéž, s. 8.

bavlnářských závodů v Semilech při dokončování vývojových prací na vodním tryskovém stavu. ⁷⁵

Nyní již hlavní inženýr Miloslav Havlíček pomýšlel na to, jak ze závodu 03 přestěhuje automatické stavy do hlavního závodu 01 a do volné budovy 03 nechá instalovat vodní tryskové stavy. Vedení ČTZ a MLP se ale zdráhalo, že na takovýto vynález nejsou v Pojizerských bavlnářských závodech připraveni. Až na *Dnech nové techniky* v Semilech 25. – 26. září 1953 ale Vladimír Svatý všem názorně ukázal výhody jeho vylepšeného stavu. Dle dohody vyslaly PBZ svého pracovníka, Jana Noska, ze závodu 03 do VÚTT Liberec, aby zde pomohl s dokončovacími pracemi na vodním tryskovém stavu a blíže se tak s ním seznámil. Později se stal vedoucím provozu a zástupcem ředitele v první tryskové tkalcovně PBZ v závodě 03. Než se ale v Semilech vůbec první vodní stav objevil, byla v Liberci zřízena zkušebna, ve které pracoval jak Vladimír Svatý, tak i Jan Nosek a další zaměstnanci PBZ, vedl ji Miloslav Havlíček. „*Účelem zkušebního provozu v Liberci bylo seznámení pracovníků PBZ s technikou tkaní a seřizování stavů, praktické ověření funkční schopnosti tkacího mechanismu a ověření sortimentu budoucí výroby na tryskových stavech.*“ ⁷⁶ Sortiment pro tuto zkušebnu vyráběl závod Silka Liberec a stavy, na kterých se tkalo, byly v majetku PBZ Semily. Nejlépe se osvědčila tkanina zvaná skaná bavlna čm 50/2 v osnově s jednoduchým bavlněným útkem a silon čm 40/2 s bavlněným útkem.

Po zkušebním období vznikl roku 1954 v Semilech tzv. poloprovoz, v přípravně závodě 01, kde bylo nejprve instalováno sedm hydraulických stavů přivezených z liberecké zkušebny a poté dalších devět, vyrobených podnikem TOS Týniště nad Orlicí. Zajímavostí je, že desátý vodní stav z nulté série TOS byl předváděn na zahraniční výstavě v Bruselu v roce 1955. Než se výroba přesune do závodu 03, musí se jeho budova mírně zrekonstruovat, protože automatické stavy, které zde byly umístěny, značně vibrovaly a její statika tím byla ohrožena. V červenci 1955 bylo rozhodnuto, že první vodní trysková tkalcovna bude čítat 234 stavů, umístěných v závodě 03, a ve vedlejším objektu odborného učiliště Státních pracovních záloh Rozvodných závodů Liberec bude pro tuto tkalcovnu zřízena skárna. Celý projekt měl být v provozu do ledna 1957.

⁷⁵ VOTOČEK, Václav. Národní podnik Kolora Semily a vodní tryskové stavy. *Z dějin textilu*. Supplementum 1. Ústí nad Orlicí, 1983, s. 9.

⁷⁶ Tamtéž, s. 13.

Po první sérii strojů z TOS Týniště nad Orlicí byla další vždy vyráběna s ohledem na poznámky k té předchozí, takže získala vylepšení, opravy a vychytávky. V jedné sérii bylo vyrobeno 40–50 kusů a ty se poté převážely, instalovaly a zkoušely. Proto také vybavení celé vodní tryskové tkalcovny trvalo skoro čtyři roky, a kromě tryskových stavů byla vybavena soukacími stroji a snovadly ze Švýcarska. V plném provozu byla tkalcovna od 1. března 1957.

6.5.2. Výzkumný ústav textilních strojů Liberec

Založen roku 1951 z výzkumné skupiny Vladimíra Svatého a Stanislava Zahradníka jako VÚTT – Výzkumný ústav textilní technologie a nacházel se v budově „CITY garáže“ v Liberci. Ve druhém roce svého působení získal i další podlaží této budovy, v přízemí byly umístěny mechanické dílny a technologické zkušebny. K budově laboratoří byl přistavěn i liberecký mrakodrap jako správní sídlo, ve kterém je nyní umístěn Krajský úřad Libereckého kraje. Pokračovatelem je společnost VÚTS a. s., která nadále vyvíjí a vyrábí stroje především pro textilní, polygrafické, potravinářské, balicí a zdravotnické odvětví, ovšem sídlí na jiném místě v Liberci než původní ústav.⁷⁷

6.6. Nový organizační řád

Nový organizační řád byl vydán s platností od 1. 5. 1953 a rušil ten předcházející z roku 1951. K tomuto řádu patřil i nový číselník samostatných PBZ, v kterých zůstalo po likvidacích malých a neprosperujících provozů už jen šest závodů fungujících (01 Semily, 02 Železný Brod, 03 Semily, 04 Příkrý, 05 Semily, 06 Přepere) a jeden v likvidaci (07 Líšný). Řád nově obsahoval povinnost vedoucích závodu spolupracovat se stranickými a mládežnickými organizacemi, povinnost řešit problémy z globálního, ne z osobního, ani podnikového hlediska a podřízenost vedoucích pobočných závodů zástupci ředitele – hlavnímu inženýrovi podniku, nikoli už tedy samotnému řediteli. „*Oddělení správní organizace bylo zrušeno a jeho úkoly včetně povinnosti vypracovávat organizační řád byly přeneseny na vedoucího kanceláře ředitele podniku, jemuž také podléhal podnikový archiv.*“⁷⁸ Správa podniku byla nyní členěna pouze do tří oddělení (ředitel podniku, odbor hlavního inženýra a odbor náměstka pro hospodářsko-administrativní věci). Po vyhlášení měnové

⁷⁷ *Státní výzkumný ústav textilní*. [online]. Webové stránky Liberec–Reichenberg, architektura na severu Čech. [cit. 26. 4. 2017]. URL: <http://liberec-reichenberg.net/stavby/karta/nazev/93-statni-vyzkumny-ustav-textilni>. Webové stránky společnosti VÚTS a. s. [online]. O nás, Historie. [cit. 26. 4. 2017]. URL: <http://www.vuts.cz/o-nas.html>.

⁷⁸ VOTOČEK, Václav. Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 142.

reformy byl zrušen přidělový systém a nastolen maloobchodní prodej. Bylo také zaznamenáno, že na začátku první pětiletky byl průměrný plat tkadleny 12,40 Kčs, zatímco k jejímu konci již hodinová mzda vyšplhala na 22 Kčs.

K novému organizačnímu plánu a této době patřila, jak již bylo napsáno, i řada konferencí a besed s novátory a zlepšovatelé, kteří přijížděli z blízkých i vzdálenějších závodů nebo podniků, popřípadě ze Sovětského svazu. S těmito propagátory vylepšených postupů byli seznamováni pracovníci PBZ, aby se od nich naučili zefektivnit a zjednodušit svoji práci. Předváděna byly metody Zemánkové, Levčenkové, Korabelnikové, Podlipného, hovořili novátoři jako například Marek a v té době velmi známý úderník J. Dedecius, který vydělával i 60 Kčs na hodinu. Většina metod se v PBZ také vyzkoušela, některé byly uplatňovány déle, jiné byly hned zavrhnuty pro svou nevhodnost do místních podmínek. Jednou z významných konferencí byly tzv. Dny nové techniky. Konaly se na různých místech, Semily nevyjímaje. Právě zde, na Dnech nové techniky tkalcoven bavlny a hedvábí z 25. – 26. září 1953, vystoupil Vladimír Svatý se svým projevem k vodním tryskovým stavům.⁷⁹

Dále bylo, jak bylo již také psáno, zaváděno mnoho soutěží, které měly dopomoci k lepším výsledkům v tkalcovnách, přádelnách a jiných odvětvích. Některé soutěže byly zaměřeny na jednotlivce, jiné na závody jako celky, většinou však šlo o výrobu, nikoli o administrativu či její pracovníky. Motivace soutěžemi opravdu pomáhala a tkadleny a tkalci ze závodů PBZ v nich také často vítězili, a tak přišel i první Řád práce (přádlena Žofie Malá, metodou Bertý Zemánkové, rok 1954). „*Také v Pojizerských bavlnářských závodech vznikla zásluhou Jana Stejskala nová pracovní metoda, a to doupasážové přesukování místo dosud běžného třípasážového.*“⁸⁰ Metodu převzal i Olešan Košťálov, a dokonce Velveta Varnsdorf. K velkým soutěžím patřila tzv. *Soutěž patronátních závodů*, při které pomáhaly bavlnářské podniky (jejich administrativní pracovníci) okolním JZD brigády při senoseči či stavbě zemědělských budov. PBZ se v první etapě této soutěže umístily na prvním místě. Na tyto, převážně letní brigády, byla posílána z velké části kancelářská síla, protože závodní dělníci byli nejvíce potřební a platní v provozech kvůli plnění plánu.

⁷⁹ SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 10. Zápis z celostátní konference „*Dny nové techniky z 25. 9. 1953 v Semilech*“.

⁸⁰ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 150.

6.7. Přetrvávající energetická krize

Od počátku existence Pojizerských bavlnářských závodů se toho v energetice moc nezměnilo. Jednotlivým provozům byl denně vypínán proud a práce stála. PBZ byly v této době jen krůček od energetické samostatnosti. Bohužel, dodávky do sítě jim to kazily, a to pokračovalo i v jinak úspěšném roce 1954. „*Koncem srpna 1954 rozhodl ředitel podniku, aby se v přádelnách pracovalo tři dny dopoledne a tři dny na noc a týdenní cyklus aby byl zahajován v neděli večer.*“⁸¹ Ani toto opatření ale nebylo dokonalé, protože elektrický proud byl vypínán i mimo stanovený čas. Produktivita tím klesla na 95,7 %, naopak mzdy o 3 % stouply, mzdový fond byl i přes zákaz překračován (až o 10 %) a za pouhé 3 měsíce bylo vyplaceno 121 tis. Kčs bez odvedení práce.⁸² V červnu 1954 byly na týden zrušeny noční směny, protože nemělo smysl dělníky v práci držet, když proud nešel. Po onom týdnu ovšem přišlo rozhodnutí, že jsou noční směny opět zavedeny, což zvedlo vlnu nevole ze strany pracujících, kterým se platy v tuto dobu čím dál více snižovaly. V červenci 1954 si na celou situaci stěžoval také hlavní inženýr Miloslav Havlíček. Ani jeho hlas ale nebyl vyslyšen a energetické podmínky se v brzké době nezlepšily. Spoléhalo se na opětovné připojení Olešanu Košťálov do PBZ v následujícím roce, a to i v proto, že přádelny nestíhaly plnit plán a ostatní výroby na ně byly nuceny čekat. Tento krok byl odůvodňován také jako úsporné opatření (peněžní i personální). Problémy však přetrvávaly i v roce 1957 a prostoje stouply na 12,5 %.⁸³

6.8. Navrácení Olešanu Košťálov

Národní podnik Olešan Košťálov, vzniklý z Pojizerských bavlnářských závodů roku 1949, navrácený k 1. červenci 1955 z rozhodnutí ministra lehkého průmyslu čj. 001-2647/1955 zpět do PBZ. Jednalo se o tkalcovnu, přádelnu, barevnu a úpravnu v Košťálově, ke kterým patřily sklady bavlny a středisko generálních oprav v Sutících (Fryml), tkalcovny v Libštátě (Kramář) a Slané (Honemeyer), přádelny v Benešově u Semil (Matouš a Hybler).

K plánovanému šetření financí a lidí nedošlo, za což byly PBZ kritizovány a ministr lehkého průmyslu zřejmě i proto 12. 8. 1955 jmenoval řádným ředitelem Jiřího Hlavatého. Kvůli sloučení podniků byl také vydán nový organizační řád, který upravoval a nově zřizoval útvary vedení PBZ, zvláště potom kompetence hlavního inženýra, kterému byly nyní

⁸¹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 152.

⁸² Tamtéž, s. 152.

⁸³ Tamtéž, s. 163.

podřízeny závody 01 Semily, 02 Železný Brod, 03 Semily, 04 Příkrý, 05 Semily, 06 Přepeře, 07 Košťálov, 08 Košťálov, 09 Libštát, 10 Slaná, 11 Benešov, 12 Benešov a 13 Líšný, zatímco dříve býval vedoucím pouze základního závodu. Novinkou byl i referát pro chozrasčot, který měl samotný chozrasčot zavádět, kontrolovat a řídit chozrasčotní komisi. Ta měla za úkol především politickou propagandu.

„Po připojení Olešanu měly Pojizerské bavlnářské závody v průmyslové činnosti k 1. 1. 1956 celkem 3632 pracovníků, z toho 2280 žen. Hodnota základních prostředků stoupla ze 137,7 mil. Kčs k 1. 1. 1955 na 389 mil. Kčs k 1. 1. 1956.“⁸⁴ Byla ovšem zastavena výroba v závode 13 v Líšném a objekt předán Železnobrodskému sklu.

V závodech, při kterých byly nevýrobní prostory, vznikaly internáty (závody 01, 02, 07, 09, 10, 11, 12), bytová hospodářství (u závodů 01, 02, 07 a 09), ale také jesle, kterých bylo na podnik takového rozsahu velmi málo, pouze při závodech 01, 07 a 11. Podniková nemocnice se nacházela při závodu 01 Semily v Řekách. Zajímavostí bylo zahradnictví u Železnobrodského závodu. *„K 1. lednu 1956 měl národní podnik Pojizerské bavlnářské závody Semily celkem 13 znárodněných závodů s výlučně bavlnářskou výrobou.“⁸⁵* Pro potřeby podniku později vznikaly tzv. mikrojesle, umístěné v továrních bytech, nebo školky, kterých byl nedostatek zejména v 80. letech. Mateřské školy byly také vytvářeny spojováním se školami zřizovanými MěstNV či MNV. V mnohých školkách měla Kolora sjednáno několik míst, která mohla být prioritně obsazována dětmi zaměstnanců.

6.8.1. Výrobní sortiment

Po opětovném připojení Olešanu tvořily výrobní sortiment bavlněné tkaniny (molina aj.), bavlněné příze mykané, skané a česané, tkaniny na ložní prádlo, košiloviny, pláštěoviny, šatovky, plenkovina, ručníky, obvazové a technické tkaniny, kepry, kloty, ségry, vlasové tkaniny, tkaniny počesané prádlové a onuce. Od roku 1955 maňsestr, jehož výrobě se museli přizpůsobit jak zaměstnanci, tak stroje a od 1956 nově vyráběné hedvábné tkaniny ze silonu.

6.8.2. Mzdy

Průměrně si mohl dělník v Pojizerských bavlnářských závodech v 1956 vydělat za měsíc 1024 Kčs. Po nové organizace mezd a zkrácení pracovní doby na 46 hodiny týdně 1030

⁸⁴ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I. 1946-1958. Semily, 1989. S. 156.*

⁸⁵ SOA Zámorsk. PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 10. VINANTE, František. *Organizační vývoj n. p. Kolora Semily. Semily, 1969. S. 18.*

Kčs, což byly na polovinu 20. století slušné peníze. Pro představu a porovnání s jedním z posledních let s. p. Kolora Semily – rokem 1991 – průměrný výdělek v prvním pololetí tohoto roku byl 3400 Kčs, což bylo nejvíce jak oproti okolním textilním továrnám, ale i jiným výrobním odvětvím.⁸⁶

6.9. Poslední organizační změny v podniku

Po nástupu nové ministryně spotřebního průmyslu (změna názvu, dříve ministerstvo lehkého průmyslu), byla vyhlášena reorganizace národních podniků s platností od 1. 6. 1957. Ke stejnému datu vydal ředitel PBZ Jiří Hlavatý také pokyn ke změně organizace správy podniku. Změny se týkaly hlavně vedení národního podniku, jejich vedoucích a nových oddělení (ekonomické, obchodně – hospodářské) a různého přesouvání kompetencí.

A zrušena byla také barevna košťálovského závodu 08, a to kvůli přesměrování pracovní síly do závodů 09 Libštát a 07 Košťálov. Stalo se tak roku 1957 a budovy byly dlouho bez využití. Později, již za n. p. Kolora, byly přestavěny na ubytovací zařízení. Ještě dva roky před tímto rozhodnutím byl převeden sklad, umístěný v bývalé octárně firmy Jonáš a spol., v němž měly PBZ uloženou bavlnu do majetku JZD Košťálov (později neslo název JZD Olešán Košťálov). Frymlův mlýn v Suticích byl přes ministerstvo výkupu předán pro potřeby výkupního závodu v Železném Brodě.

Trend všehomožného rušení pokračoval a po jednáních postihl koncem školního roku 1957/1958 i školní závod Pojizerských bavlnářských závodů. Odůvodnění znělo jasně: učňové neplní kvalitativní normy, a navíc jich velmi ubývalo, protože Seba Tanvald měla od roku 1957/1958 své vlastní učiliště. Učňové pro cizí bavlnářské podniky již nebyli od dalšího roku přijímáni a PBZ školily mládež pouze pro svůj podnik. „*Vedoucí kádrového odboru projednal pro školní rok 1958 až 1959 úkol náboru 160 učňů, z toho 130 s určením pro přádelny a 30 pro tkalcovny. Převážná většina učňů ročníku 1957/1958, asi 80 %, byla ponechána v přádelně závodu 05 k posílení kmenového stavu, aby mohla být výroba roku 1959 v tomto provozu zajištěna jako normální přádelně.*“⁸⁷ I tak se ale projevoval nedostatek pracovní síly, protože mladí textiláci ze Semil po dokončení studia stále odcházeli. To se dělo před i po zkrácení pracovní doby na 46 hodin týdně (36 hodin pro mládež do 16 let) na

⁸⁶ VOTOČEK, Václav. Kronika města Semily, 1991, s. 90. Digitalizováno. [online]. Oficiální stránky města Semily. Z historie města. Kronika města v letech. [cit. 10. 5. 2017]. URL: <http://www.semily.cz/kronika-mesta-v-letech/ds-016/archiv=0&p1=53>.

⁸⁷ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989, s. 160.

podzim roku 1956. Bohužel měla tato změna za následek zvýšený počet přesčasových hodin, i přesto, že s sebou zkrácení pracovní doby neneslo snižování mezd.

Novinkou ve světě nevídanou byl zákon o nemocenském pojištění, zavedený roku 1957. Jeho výhod bylo ale v PBZ ihned zneužíváno a ředitel podniku byl nucen vydat několik oběžníků a nabádat mistry, aby své dělníky vedli k poctivosti a pracovitosti. Největší problém nastal v tomto ohledu v obrubovně.

6.9.1. Konec Pojizerských bavlnářských závodů

Je třeba říci, že textilní závody v tomto regionu s PBZ neskončily. Nastala jim pouze nová éra, mnohem delší, než jakou zažily pod názvem Pojizerské bavlnářské závody, Semily. Začne se psát další kapitola dějin textilu, která potrvá až do privatizace, do nastolení úplně jiného politického režimu. *„Zasedání ústředního výboru KSČ, konané 25. února 1958, rozhodlo realizovat přestavbu organizace a řízení průmyslu k 1. dubnu 1958.“*⁸⁸

⁸⁸ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část II. 1958-1989. Semily, 1991, s. 2.*

7. Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily

7.1. Přeměna Pojizerských bavlnářských závodů na Koloru Semily

Národní podnik Kolora Semily vzniká k 1. dubnu 1958 reorganizací československého průmyslu a je přímým nástupcem Pojizerských bavlnářských závodů, které zanikly bez likvidace. Nezměnil se pouze název, ale také ředitel. Jiřího Hlavatého střídá ve funkci Jan Koucký, bývalý ředitel Nopaky (Hlavatý odchází na vysokou školu). Ještě předtím je od února prozatímní správou pověřen hlavní inženýr PBZ Miloslav Havlíček. „*Na základě usnesení vlády č. 222 ze 7. března 1958 a č. 247 ze 14. března 1958 došlo 19. března 1958 k vyhlášení nového organizačního uspořádání textilního průmyslu.*“⁸⁹

Starý podnik s novým názvem byl členem zbrusu nového *Sdružení podniků bavlnářského průmyslu v Hradci Králové*. Do budoucího textilního kolosu byly přiděleny některé závody Kolory, bareven a úpraven v Liberci, která byla k 1. dubnu 1958 zrušena. Jednalo se o pět závodů a například 03 Háje nad Jizerou a 04 Jablonec nad Jizerou již k semilské textilce dříve patřily. Dále to byly provozy 02 Rochlice, 05 Hrádek nad Nisou a 07 Horní Růžodol. Zbytek majetku putoval do správy Seby Tanvald, s výjimkou závodu 08 Česká Skalice, který převzal národní podnik Lina, přádelny a tkalcovny bavlny v Jaroměři.

Také národní podnik Kapnar Vichová byl prvním dnem dubna 1958 zrušen, ale pouze jeho dva závody připadly semilské Koloře (02 Hrabačov a 04 Martinice). Závody 03 Vítkovice, 07 Poniklá, 08 Rokytnice nad Jizerou, 09 Horní Rokytnice, 11 Sklenařice, 12 Poniklá a 14 Vysoké nad Jizerou přešly pod správu Seby Tanvald a ostatní do n. p. Mileta Hořice v Podkrkonoší. Ze Silky Liberec získala Kolora Semily závody ve Veseci u Liberce a v Chrastavě. S těmito podniky přišel do Kolory také majetek, a to v celkové výši 226 mil. Kčs. Po reorganizaci činily základní prostředky Kolory, bavlnářských závodů se sídlem v Semilech, celkem 630,1 mil. korun československých.

Sdružení podniků bavlnářského průmyslu sídlilo zprvu dočasně v Praze a sdružovalo 13 národních podniků: Benar Benešov nad Ploučnicí, Sebu Tanvald, Koloru Semily, Miletu Hořice v Podkrkonoší, Linu Jaroměř, Tepnu Náchod, Vebu Broumov, Perlu Ústí nad Orlicí, Orban Žamberk, Slezan Frýdek-Místek, Rico Veverská Bítýška, Velveta Varnsdorf, Tiba

⁸⁹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část II. 1958-1989. Semily, 1991, s. 3.

Dvůr Králové nad Labem a dva výzkumné ústavy (bavlnářský v Ústí nad Orlicí a zušlechtovací ve Dvoře Králové nad Labem).

7.1.1. Vnitřní organizace správy n. p. Kolora Semily

Reorganizace se projednávala na mnoha schůzích, ustanovil se jak ředitel podniku, tak jeho náměstci: výrobně-technický Miloslav Havlíček, ekonomický Stanislav Ulvr, obchodní František Vinante, a protože i v novém textilním podniku hrála velkou roli KSČ, vedoucí kádrového odboru Josef Svárovský.

Výrobně-technický náměstek měl v národním podniku velké pravomoci a povinnosti. V jeho kompetenci byla samozřejmě výroba a technika, ale i mechanika, investice, vzorkovna, laboratoř, bezpečnost práce a dispečerské řízení. Mimo to vedl Technicko-ekonomickou radu a staral se o podnikové dílny v Semilech a nově také v Rochlicích.

Mezi povinnosti ekonomického náměstka se řadilo předsednictví Chozrasčotní komise a členství v Racionalizační komisi, dále spravoval oddělení plánování, nákladů a cen, práce a mezd, financování, organizace, evidence a rozborů. Obchodní náměstek měl na starost odbyt, zásobování, dopravu, hospodářskou správu, arbitráž, reklamace, penalizace, propagaci a mimo to byl stálým členem Technicko-ekonomické rady a Inventarizační komise. Útvary reklamace, penalizace a arbitráž byly na základě výnosu ministryně spotřebního průmyslu z 15. 1. 1964 zrušeny. Všichni náměstci byli navíc členy podnikového Poradního sboru. Díky prozatímnímu organizačnímu řádu z roku 1958 vznikla o rok později v Koloře střediska pro přípravu výroby ve zušlechtovacích závodech podniku, nacházející se v objektu školní tkalcovny v semilských Podmoklicích. Od zřízení tohoto střediska již Kolora nemusela nakupovat výrobní předpisy od jiných národních podniků, protože zde byla umístěna laboratoř s mechanickou zkušebnou, analytická laboratoř, zušlechtovací poloprovoz na barvení přízí a vzorování úprav. Později vznikla tiskárna ještě v Železném Brodě a vzorovací středisko mělo poté na starosti také navrhování tisku.

Organizační řád měl za příčinu v další řadě vznik samostatného útvaru organizace, jenž byl v kompetenci ekonomického náměstka, a jehož povinnosti se podobaly povinnostem kádrové a chozrasčotní komise (vydávání podnikových oběžníků, dohled nad tiskem, nad formuláři, zavádění vnitropodnikového chozrasčotu, ...).

„K 1. lednu 1959 měl národní podnik Kolora Semily celkem 19 závodů.⁹⁰ Tyto byly dislokovány ve 2 krajích a to 14 v kraji Východočeském a 5 v kraji Severočeském. 14 závodů je v okrese Semily, 1 závod v okrese Jablonec n/Nisou a 4 závody v okrese Liberec.“⁹¹ Ovšem hned v dubnu 1959 bylo rozhodnuto o přidělení závodu č. 17 v Rochlicích národnímu podniku Silka Liberec (Hedva Moravská Třebová), kvůli jeho orientaci na úpravu hedvábných tkanin a číselník závodů se opět měnil. Problémem však byl starý tovární objekt v Rybnicích, obec Háje nad Jizerou, který Kolora získala po likvidaci n. p. Kapnar Víchová, jenž se o budovu, jez ani vodní dílo nestaral. Tento objekt byl již delší dobu v havarijním stavu, o jakém svědčí dobové fotografie. K objektu přiléhalo malé vodní dílo s náhonem a jezem, rovněž nemající adekvátní provozní stav. Rybnický sklad byl v nájmu Východočeského výkupního podniku Hradec Králové za 45 tis. Kčs ročně. Pozemky přiléhající k budově nebyly předmětem dlouhých jednání, oním problémem bylo vodní dílo, které mělo být buď opraveno, nebo zlikvidováno tak, aby toto jednání nezpůsobilo potíže nikomu dalšímu. Kolora Semily musela malou vodní elektrárnu odstranit na své náklady, s přispěním jedné třetiny od Východočeského výkupního podniku Hradec Králové, který zbylou budovu i s pozemky v hodnotě 3,2 mil. korun československých převzal v březnu roku 1961.⁹²

V roce 1961 došlo k vytvoření dílčích oddělení, která se později vyvinula například ve výpočetní středisko, které vzniklo jako strojně početní stanice, ale kvůli nedostatku strojů vlastně z Kolory jen posílalo věci ke zpracování do Jablonce nad Nisou a Tanvaldu. Během roku 1964 však došlo k obratu, semilský bavlnářský podnik získal budovu bývalého Kovodružstva Náchod a přestavěl ji na své vlastní výpočetní středisko, v němž měl postupně čím dál více zakázek jak vnitropodnikových, tak pro cizí zadavatele. V šedesátých letech panoval nedostatek všeho, a to platilo i na všemožné účtářenské stroje, jejichž objednávky byly vyřizovány velmi pomalu a občas byly dokonce po dlouhém čekání zrušeny dodavatelem. „Vybavení střediska bylo v dalších letech stále zdokonalováno, v roce 1971 byly

⁹⁰ SOA Zámorsk. PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 10. VINANTE, František. *Organizační vývoj n. p. Kolora Semily*. Semily, 1969, s. 20. Příloha č. 6. Číselník závodů n. p. Kolora Semily.

⁹¹ Tamtéž, s. 20.

⁹² SOA Zámorsk. PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 53. Znárodnění, delimitace a likvidace závodů.

získány alfanumerické stroje, v roce 1976 střední počítač Odra 1304 z Polska, v roce 1982 modernější a výkonnější počítač Odra 1305 rovněž z PLR.“⁹³

Dalším takovýmto novým oddělením bylo pracoviště technicko–ekonomických informací a jednou z posledních vnitřních změn roku 1961 bylo přiřazení závodu 04 v Příkrém k z. Semily 01 (odloučený provoz).

S výnosem ministryně spotřebního průmyslu platného od 15. 1. 1964 sice nebyl vydán nový organizační řád, ovšem i jen výnos způsobil velké změny v uspořádání podniku. Tyto změny se nedotkly pouze ekonomického náměstka a jeho sektoru. Útvar výrobně-technického náměstka byl nahrazen dvěma jinými útvary (příprava výroby a technickoorganizační rozvoj). Pod útvar technickoorganizačního rozvoje patřil i útvar organizace výroby, jehož součástí bylo vzorovací středisko.

Název útvaru mechaniky a investice byl změněn v Péči o základní fondy a spadalo pod něj projekční středisko, které v Koloře vzniklo 1. 9. 1960 a mělo na starost projektování budov pro podnik. Během šedesátých let klesl počet jeho pracovníků z 25 asi na 10 a v roce 1975 se musel odejít ze svého místa působení v závodě 05 Semily, aby částečně ustoupil výstavbě kulturního domu, tehdy ROH, nyní Kulturní centrum Golf Semily, na jehož financování se Kolora z velké části podílela. Tento kulturní stánek byl vystavěn v „akci Z“ a Kolora na něj poskytla i pracovní sílu.⁹⁴

*„Podniková laboratoř byla podřízena výzkumnému pracovišti a pracovníci výzkumu byli zařazeni do nově utvořené skupiny pracovníků vědy a techniky. Do úseku výrobně technického náměstka přešla také podniková propagace, vyčleněná z úseku ředitele podniku.“*⁹⁵

7.1.1.1. Stroje Arachne a netkaný textil

Netkaná příze se v žádném ze závodů před rokem 1959 nevyráběla. S pokusem o provoz strojů Arachne, na kterých se předla, začala Kolora č. 12 v Benešově u Semil a bylo jich zde umístěno nejprve 18 a dbalo se na připomínky odběratelů k výrobkům. Benešov byl

⁹³ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily, po roce 1958. Část II. 1958-1989.* 1991, s. 11.

⁹⁴ *Historie Kulturního centra.* [online]. Webové stránky KC Golf Semily. [cit. 13. 4. 2017]. URL: <http://www.kcgolf.cz/textove-stranky/?mid=ad9c4771-1a8f-4911-8791-d0e96f0a4224>.

⁹⁵ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily, po roce 1958. Část II. 1958-1989.* 1991, s. 12.

ale pouhou zkušební provozovnou⁹⁶ pro následující větší výrobu v závodě 02 v Železném Brodě, kde bylo později instalováno čtyřicet strojů Araline 1800 B. Výroba zde začala r. 1961 a provoz v Benešově byl nakonec zrušen až za 12 let. Aby odpadla další úpravná práce v jiných podnicích, bylo rozhodnuto o zrušení brodské přádelny jako takové (1972) a na jejím místě se zřídila úpravná a tiskárna pro filmový tisk, ve které bylo možné potiskovat všechny možné materiály. I v košťálovské továrně se po přeměně na Koloru a obměně strojového parku v tkalcovně, přešlo na výrobu netkaného textilu. První stroje Malimo byly v přízemí tkalcovny zprovozněny v únoru 1978. „Do roku 1983 jich bylo v Košťálově dáno do chodu 16 a již tento počet zajistil v přepočtu na m² původní produkci tkalcovny při současné úspoře 100 pracovníků.“⁹⁷ Ekonomická návratnost byla nadmíru dobrá a v polovině září 1983 byly v provozu další čtyři stroje, roční produkce přesáhla 3,5 mil. m. Na provoz Malimo se vypravovaly exkurze i z NDR.

7.1.2. Druhá a třetí pětiletka

Druhá pětiletka byla schválena až tři roky po skončení té první (1958), což nevzbuzovalo příliš velkou důvěru v dlouhodobé plánovité hospodářství. Výrobní plány byly nastaveny neúnosně vysoko a podniky hledaly různé způsoby, jak je zmírnit. Vyrábělo se hlavně na množství, ne kvůli výrobku samotnému nebo kvalitě a jen produkty snadno a levně vyrobitelné. Proto například zmiňovaný nedostatek účtovacích a děrovacích strojů, jejich výroba byla totiž složitá a výrobní technologie drahá.

Třetí pětiletka byla projednávána společně s druhou již v roce 1958, platit měla od roku 1961 a s druhou se v podstatě překrývaly. Výrobní plány byly nadále přemrštěné, jejich plnění se protahovalo, výroba postrádala dynamičnost a vina se svalovala na karibskou krizi, druhou berlínskou krizi nebo výpadek vývozu do Číny. „Od 1. 1. 1966 byla uplatňována zdokonalená soustava řízení národního hospodářství s podstatným posílením ekonomických nástrojů. V některých směrech bylo v tomto roce dosaženo určitého zlepšení. V květnu 1967 na zasedání ÚV KSČ však muselo být konstatováno, že není plně zajištěna rovnováha rozvoje jednotlivých rezortů a že existuje řada vážných strukturálních a kvalitativních problémů.“⁹⁸

⁹⁶ SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, Semily, kart. 10, *Předávací protokol výrobně-technického úseku náměstkem Havlíčkem p. Ducháčovi., rok 1961*. Výstavba vzorového provozu Arachne měla stát 7,156 mil. Kčs.

⁹⁷ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily, po roce 1958*. Část II. 1958-1989. Semily 1991, s. 37.

⁹⁸ Tamtéž, s. 12.

7.1.3. Čtvrtá pětiletka

V důsledku viditelného neúspěchu pětiletok a celého plánovitého hospodářství bylo zrušeno Sdružení podniků bavlnářského průmyslu se sídlem v Hradci Králové (1966) a vznikl *Bavlnářský průmysl, oborové ředitelství*, který necelý jeden rok sídlil v Pardubicích, a poté se vrátil zpět do Hradce Králové, kde sídlil podnik původní. Defacto se opět pouze změnil název, protože ředitel i ostatní vedoucí pracovníci zůstali stejní.

V roce 1968 byly v Koloře zrušeny tzv. třídně-politické prověrky hospodářských, technických a administrativních pracovníků a jejich rozdělování do tří skupin. Na tyto prověrky nebyl dále brán zřetel a pracovníci z nižších skupin mohli vykonávat zodpovědnější a lépe placené práce, popřípadě mohli být povýšeni.

Naopak zřízena byla *Rada pracujících*, což byl základ pro přeměnu Kolory na „[...] kolektivní podnikatelskou jednotku s právní subjektivitou, která v souladu s principem společenského vlastnictví výrobních prostředků v rámci stanovených pravidel samostatně podniká, zřizuje jako představitele demokratické podnikové správy Radu pracujících a jako vykonavatele podnikatelské funkce Ředitele podniku.“⁹⁹. Rada pracujících byla tedy jakýmsi orgánem samosprávy, díky kterému se mohli i dělníci podílet na vedení podniku. Takovéto Rady vznikaly spontánně v podnicích během let 1968-9. První volby do RP se uskutečnily v listopadu a prosinci 1968, volebním obvodem byl každý závod, jen Semily 01 volily dva zástupce a podnikové ředitelství hned tři. Volit směl jít každý, kdo v podniku pracoval a byl starší 17 let. Zvolen mohl být zaměstnanec, pracující v Koloře minimálně pět let. První schůze se konala v polovině ledna 1969.

Můžeme říci, že události srpna 1968 provoz podniku nijak významně nenarušily, když pomineme zřízení Rady pracujících, která byla spíše ústupkem nebo gestem než potvrzením vládnutí KSČ ze strany vedení podniku, protože si dělníci své zástupce zvolili sami. V následujícím roce byl vydán nový organizační řád a členům Rady pracujících bylo navrženo rozpustit tento orgán. Jeho trvání bylo velice krátké, experimentální, až zbytečné. K rozpuštění Rady pracujících došlo během roku 1969. Například kapitola organizačního řádu vysvětluje přesně, co to je VHJ: Výrobní hospodářská jednotka Bavlnářského průmyslu, byla část výrobně technické základny, řízená oborovým ředitelstvím (nejvyšší stupeň řízení,

⁹⁹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolory, bavlnářské závody Semily, po roce 1958*. Část II. 1958-1989. Semily 1991, s. 13.

podřízeno přímo ministerstvu spotřebního průmyslu), jejímž základem byl chozrasčotní princip.¹⁰⁰

V návaznosti na přeměnu ve federativní republiku československou, došlo k vyčlenění slovenských závodů z trustu Bavlnářského průmyslu (organizační forma VHJ BP), obměně vedení VHJ, změně názvu z *Oborového* na *Generální ředitelství* (až r. 1975) a v neposlední řadě k již jednou navrhované výměně podnikového ředitele Kolory Semily. Jan Koucký, který byl ředitelem od r. 1958, byl z funkce odvolán k 15. 8. 1970 a prozatímním vedením pověřen ekonomický náměstek podniku, Stanislav Ulvr. 21. 10. 1970 se ředitelem podniku nestal tento muž, ale Jaroslav Večeřa (dříve správce závodů Olešanu Košťálov). Stanislav Ulvr si na své jmenování musel ještě počkat, dočkal se však již za necelé 4 roky.

Končící období čtvrté pětiletky (1966–1970) nebylo v bavlnářském průmyslu úplně špatné, ale politické změny ve státě udělaly své. Před jejím úplným koncem však ještě stihl MěstNV Semily v září 1969 pronajmout pro prodejnu pro veřejnost prostory v domě č. 604 a MNV v Košťálově zřídit v říjnu 1970 pojízdnou prodejnu partií a textilních zbytků pro zaměstnance v závodě 07 na základě předchozí úspěšné žádosti. Semilská prodejna zasílala zboží také na dobírku a od r. 1974 nabízela i prodejní artikl bavlnářských podniků mimo svou VHJ. Pravidelně se také umísťovala na předních příčkách v soutěži *O nejlepší podnikovou prodejnu v bavlnářském průmyslu*. Košťálovská podniková prodejna funguje ve firmě Trevos s.r.o. dodnes.

7.1.4. Pátá pětiletka (1971–1975)

V jejím prvním dni se změnila čísla závodů Hrádek nad Nisou (z č. 19 na 04 – po závodě v Příkrém) a Chrastava (z č. 18 na 17 – volné po brzy vyčleněném závodě Rochlice). Dále bylo v tomto roce zrušeno středisko generálních oprav úpravárenských strojů, ale podniku ještě zůstaly dílny u závodě 01 v Semilech.

Na konci jejího druhého roku ukončila činnost přádelna 02 v Železném Brodě, „*kteřá musela ustoupit nově budované úpravně a tiskárně netkaného textilu*.“¹⁰¹ Znamenalo to pouze rozšíření tohoto závodě, nikoli jeho likvidaci. Také koncem třetího roku trvání pátého pětiletého plánu rozvoje národního hospodářství se Koloře udála organizační změna, a to

¹⁰⁰ SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 14, *Organizační řád n. p. Kolora Semily, 1969*.

¹⁰¹ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily, po roce 1958*. Část II. 1958-1989. Semily 1991, s. 16.

jmenování nového podnikového ředitele – Stanislava Ulvra. Byl také vypracován nový organizační řád s platností od 1. 1. 1974. Nově se v podnikové správě objevuje úsek personálního náměstka – dříve kádrový, který měl na starost odbor politické a odborné výchovy, kádrový a personální odbor. Rozšiřuje se počet stálých poradních orgánů jak ředitele podniku (celkem na 11 útvarů), tak i náměstků (3, po jednom pro náměstky personálního, technického a ekonomického).¹⁰²

7.2. Poslední léta národního podniku Kolora Semily

K závažným změnám došlo v posledních letech n. p. Kolora Semily jen výjimečně, a proto je shrnu v jedné podkapitole.

V roce 1985 vystřídal Stanislava Ulvra ve funkci podnikového ředitele Ing. Jiří Beneš (nyní jednatelem fy Trevos Košťálov s.r.o.), koncem následujícího roku byl vydán poslední organizační řád platný od 1. ledna 1987, ve kterém byly upraveny podmínky závodu Chrastava, a to tak, že byl od této doby odloučeným pracovištěm závodu 04 v Hrádku nad Nisou, dále bylo ustanoveno posláním průmyslových prodejen (průzkum trhu a sledování vývoje spotřebitelské poptávky, propagace výrobní značky atd.). Ubylo stálých poradních orgánů ředitele podniku (celkem 8), naopak tomu bylo u technického náměstka (přibyly mu 3 poradní komise) a ekonomickému náměstkovi nově radila *Operativně-technická skupina pro výpočetní techniku*.

Kolora měla sice velkou kapacitu přádelen, ale nedostačující kapacitu tkalcoven, jejichž vybavení bylo zastaralé. Do úpraven se musel materiál ještě nakupovat a spoustu specifických materiálů bylo potřeba zpracovávat v jiných národních podnicích v celém státě, formou mzdové práce. Ve svých tkalcovnách Kolora vyráběla atlasgrádky, lůžkoviny, pracovní a košilové kepry, tkaniny na pleny a osušky, prádlovky, košiloviny a pyžamoviny. Pro omezení spolupráce s jinými národními podniky bylo rozhodnuto o vybavení úpraven sanforizačními stroji. Obměněny byly také stroje v tryskové tkalcovně 03, stalo se tak mnoho let po překročení jejich životnosti, v roce 1985. Původní vodní tryskové stavy byly nahrazeny o čtvrtinu výkonnějším modelem H-105-K z podniku Elitex Týniště nad Orlicí, jež byly vyrobeny podle požadavků pojizerského textilního giganta. Výrobním sortimentem se staly pláštěoviny, technické tkaniny a svrchní i sportovní oblečení pro děti v úpravě glazé, která byla ovšem brzy vyměněna za mačkaný efekt.

¹⁰² SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 14. *Organizační řád n. p. Kolora Semily, 1974.*

Školní tkalcovna 05 v Podmoklicích prošla na konci 50. let velkými úpravami, když se počet stavů zvýšil na 126 automatických a 72 mechanických (zlikvidovány až 1966). Tryskové stavy zde byly zavedeny až o sedm let později, jednalo se o typy P 105 a P 125, na nichž se vyráběly košilové vložky, trenýrkovina a náplastovina.

Také tkalcovna 06 v Přepeřích byla těsně před pádem komunismu renovována jak po stavební, tak po strojové stránce. Její stavy byly z poloviny vyměněny za skřípcové stavy Sultzer-Rütti a výrobnost se zvýšila téměř o jednu třetinu.

Velkými změnami prošla i libštátská tkalcovna 09, která při přeměně PBZ na Koloru disponovala pouze mechanickými stavy. Začátkem 60. let bylo instalováno 282 automatických stavů sovětského původu a vyráběny byly stále pracovní kepry a dětské osušky. *„V letech 1988/1989 byla rekonstruována přípravná, sukárna a snovárna získala tím nejlepší pracovní prostředí v závodě.“*¹⁰³

Další tkalcovna, u které se koncem 50. let rozhodovalo mezi rekonstrukcí či ukončením výroby, byla ta s číslem 10, ve Slané u Semil. V roce 1960 se vláda usnesla, že závod zachová a udělá z něj první čistě vzduchovou tryskovou tkalcovnu. Ještě v tomtéž roce se započalo s instalací pneumatických stavů. Plně vybaven byl závod v polovině šedesátých let. *„Vybavení první vzduchové tryskové tkalcovny představovalo 216 stavů P 105 a šlichtovací stroj Sucker.“*¹⁰⁴

Podobný osud potkal i tkalcovnu 14 v Martinicích, mající původně pouze obyčejné stavy, jen s tím rozdílem, že její cesta k pneumatickým tryskovým stavům byla o něco delší. Přesně o 23 let. Po rekonstrukci zde bylo umístěno 120 vzduchových trysk. stavů modelů P 125 a P 165. Dále tu byly přípravárenské a dokončovací stroje z Německé spolkové republiky a Švýcarska, výrobními artikly se staly tetra pleny a límčové vložky.

Obdobná situace nastala také v závodě hrabačovské tkalcovny č.13, ze které chtěl tehdejší ředitel Večeřa udělat sklad. Po zvýšení poptávky po náplastovině byly stávající nástavné automaty vyměněny a nainstalovány plně automatické stavy. Po zrušení košťálovské tkalcovny roku 1978, sem byly přemístěny její listové stroje.

¹⁰³ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily, po roce 1958. Část II. 1958-1989. Semily 1991, s. 35.*

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 35.

7.3. Přeměna ve státní podnik

Jednou z hlavních změn posledních let se stala transformace na státní podnik. Národní podnik musel o tuto přeměnu zažádat a Kolora Semily tak učinila až k 1. červenci 1989. Předcházejícím dnem byla zrušena VHJ Bavlnářský průmysl i národní podnik Kolora bavlnářské závody Semily. „*Na základě rozhodnutí ministra průmyslu ČSR č. 73/1989 byl k 1. červenci 1989 založen státní podnik Kolora bavlnářské závody Semily a dalším rozhodnutím ministra průmyslu ČSR č. 147/1989 z 22. září 1989 bylo podniku určeno jmění ve výši 428 287 000 Kčs.*“¹⁰⁵ Přitom základní prostředky podniku v roce 1988 byly 1 195, 1 mil. Kčs. Před touto žádostí musel mít ale každý národní podnik, který se chtěl stát státním, vypracovaný plán samofinancování, vývojovou koncepci technického rozvoje, inovační program, zajištěné odbytiště pro svůj výrobní sortiment a jak bylo v socialistické společnosti zvykem, že bude schopen zajistit potřeby pracujících lidí.

V srpnu 1989 byla ve státním podniku Kolora zřízena funkce pro devizové hospodářství, která přímo podléhala řediteli a měla zajišťovat sestavení devizového, inkasního a platebního kalendáře a vést přehled o pohybu devizových prostředků. Před samotným vznikem podniku uskutečnily se na všech závodech volby delegátů do shromáždění pracujících (celkem 196) a ti volili *Radu pracovního kolektivu* a ředitele státního podniku. Volby se konaly 29. září 1989 v Kulturním domě v Semilech a zúčastnilo se jich 191 delegátů, kteří ředitelem (s velkým náskokem) zvolili Ing. Karla Vávru. Do úřadu měl být uveden k 1. 1. 1990.

7.4. Konec s. p. Kolora Semily

Po událostech 17. listopadu 1989 se však jen málo z toho stalo skutečností. Podnik byl začátkem 90. let privatizován a po kouscích restituován či prodán. Kolora sice po pádu komunismu ještě pár let fungovala, většina závodů byla ale do vzniku samostatné České republiky uzavřena, zaměstnanci propuštěni nebo, když měli štěstí, nastoupili do nově založených textilních firem.

¹⁰⁵ VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily, po roce 1958. Část II. 1958-1989. Semily 1991, s. 19.*

8. Pokračovatelé Kolory

V této kapitole bych chtěla přiblížit krátkou historii a nynější fungování poslední hrstky textilních firem v Pojizeří, které patřily do národního podniku Kolora, ne však z období PBZ (kvůli častým změnám ve skladbě jejich závodů). V okolí fungují kromě těchto čtyřech textilních firem ještě další, jejichž budovy sice byly součástí např. PBZ, ale už ne Kolory Semily.

8.1. Trevos Košťálov s.r.o.

Původní továrna vznikla ze selské usedlosti roku 1893, kdy sem z Libštátu přišel semilský rodák Stanislav Hybler.¹⁰⁶ Společníkem se mu stal jeho pozdější zeť Václav Kučera a firma dostala název Hybler a Kučera. V září 1916 však podnik dovedli ke krachu a všechny majetek byl zapsán do vlastnictví nově vzniklých Libštátských textilních závodů, jejímiž společníky se stali Josef Bartoň, Staré Město nad Metují; Antonín Bednář, Vamberk; Ferdinand Příbyl a syn, Krčín nad Metují; Josef Sochor, Dvůr Králové n. Labem; Karel Vodsedálek, Libštát, Baťa Zlín a v roce 1920 i libštátský továrník Dr. Karel Kramář.¹⁰⁷ K fabrice patřila i barevna (před svým zrušením Kolora 08), ale její vznik se mi nepodařilo datovat. Nástupcem zemřelého ředitele R. A. Picka v roce 1934, byl Miloš Vodsedálek, syn Karla Vodsedálka (zeť libštátského zakladatele J. Jíny).¹⁰⁸ Dekretem o znárodnění č. 100/45 Sb. přešla firma Libštátské textilní závody, společnost s r. o. se sídlem v Košťálově u Semil, do Pojizerských bavlnářských závodů a v r. 1949 se stala základním z. Olešanu Košťálov, který spravoval 6 dalších závodů v okolí.¹⁰⁹ Roku 1955 došlo k opětovnému začlenění tohoto závodu a celého podniku Olešan do PBZ Semily, poté n. p. Kolory Semily, kde byl druhým největším z pohledu výrobního. „Společnost Trevos Košťálov spol. s r. o. vznikla v roce 1993 během privatizace přeměnou části státního podniku [...]“¹¹⁰ Košťálovský Trevos vznikl rozdělením firmy Trevos Semily, kdy 3 z 9 vedoucích pracovníků odešli dělat to, co uměli – textil. Zbýlých šest společníků pokračovalo ve výrobě svítidel. Třemi původními řediteli Trevosu Košťálov byli Ing. Jiří Beneš, bývalý ředitel n. p. Kolora Semily, Ing. Miroslav

¹⁰⁶ SOkA Semily, TRENK, Jan. *Sdružený inventář archivních fondů do znárodnění národního podniku Kolora, bavlnářské závody, Semily. Semily, 1968.*

¹⁰⁷ SOkA Semily, Časopis Beseda, *Vznik a vývoj textilní továrny v Košťálově*. č. 11-12, 5. ročník, 1948, s. 154-155.

¹⁰⁸ Záznam vzpomínek pamětnice, košťálovské rodačky, Věry Máslové, nar. 14. 5. 1934. [cit. 5. 5. 2017].

¹⁰⁹ SOA Zámorsk. PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 49, *Korespondence o znárodnění závodů*.

¹¹⁰ *O firmě*. [online]. Webové stránky fy Trevos Košťálov s.r.o. [cit. 6. 5. 2017]. URL: http://www.trevos-kostalov.cz/php_cz/trevos.php.

Kvarda a Ing. Jiří Strnad, oba také ve vedoucích funkcích v Koloře Semily.¹¹¹ Po svém vzniku se firma zabývala výrobou bavlněných a jiných přízí (bytových, dekoračních, technických) a netkaných textilií, které dopřádala na strojích Arachne (zrušeno 2012). Za tři roky se výrobní program přeorientoval na velmi jemné střiže, s nimiž slavil Trevos doma i ve světě velký úspěch, díky kterému byla r. 2000 a 2004 továrna rozšířena o druhou a třetí linku, přičemž na poslední z nich se vyrábí POP střiž.¹¹² Nyní Trevos vyrábí na pěti výrobních linkách v bývalé přádelně a vedení uvažuje o dalším rozšíření, které je zamýšleno v prostorách bývalé výrobní haly na Malimo.¹¹³ U továrny je stále v provozu podniková prodejna, ve které jsou k dostání dekorační textilie, ubrusy, ložní prádlo a kusový textil.

8.2. LTZ Libštát s.r.o.

Na spáleništi starého mlýna v městysu Libštát, nedaleko Semil, koupeném v roce 1887 řezníkem Stanislavem Hyblerem a statkářem Janem Jínou, vznikla první mechanická tkalcovna v Čechách, čítající 64 stavů.¹¹⁴ Těmto dvěma nezkušeným přišel ze Schmittových závodů v Semilech pomáhat Jínův kamarád z mládí, Pacholík. Samotní zakladatelé totiž neměli žádné textilní vzdělání. Jína prodal roku 1898 svůj podíl otci doktora Karla Kramáře, staviteli Petru Kramářovi, který svůj podíl na syna obratem přepsal a odešel do Prostřední Nové Vsi u Lázní Běláhoř, kde si založil novou textilku. Ještě před ním ale prodal Stanislav Hybler svůj podíl dr. K. Kramářovi a odešel do blízkého Košťálova, kde založil svou vlastní textilní továrnu.¹¹⁵ Po znárodnění je již veškerá historie společnosti spojena s Pojizerskými závody, Olešanem Košťálov a nejdéle s Kolorou Semily, kde měl Libštát číslo 09. Matoucí může být, že se textilní továrna v sousedním Košťálově před znárodněním jmenovala Libštátské textilní závody Košťálov. V LTZ Libštát se nyní vyrábí převážně dětské pleny, lůžkoviny a osušky.¹¹⁶

8.3. Gerl s.r.o. textilní úpravna a barevna

V Hájích nad Jizerou bylo Františkem Gerlem roku 1884 založeno bělidlo s úpravnou textilií. Podnik byl později rozšířen o barevnu a mercerizovnu a stal se rodinnou firmou.

¹¹¹ Záznam vzpomínek jednatele fy Trevos Košťálov s.r.o. Ing. Jiřího Beneše. [cit. 15. 5. 2017].

¹¹² *O firmě*. [online]. Webové stránky fy Trevos Košťálov s.r.o. [cit. 15. 5. 2017]. URL: http://trevos-kostalov.cz/php_cz/trevos.php.

¹¹³ Záznam vzpomínek jednatele fy Trevos Košťálov s.r.o. Ing. Jiřího Beneše. [cit. 15. 5. 2017].

¹¹⁴ *Historie Libštátu*. [online]. Webové stránky městysu Libštát. [cit. 2. 5. 2017]. URL: <http://www.libstat.e-obec.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=3>.

¹¹⁵ MATOUŠKOVÁ, Magdalena. *Nezhojí všechno čas*. Topičova edice, Praha, 1948.

¹¹⁶ *O nás*. [online]. Webové stránky fy LTZ Libštát s.r.o. [cit. 2. 5. 2017].

URL: <http://www.libstatskepleny.cz/ceskepleny/3-O-nas>.

Tento stav změnilo po únoru 1948 znárodnění a začlenění do Pojizerských bavlnářských závodů a později Kolory Semily nejdelší dobu pod označením 08. Po privatizaci si o továrnu zažádala dědička původních majitelů, Gisele Horáková se svým manželem, nynějším jednatelem společnosti.¹¹⁷ V této chvíli je jednatelkou společnosti dcera Horákových, Gisela Zábranská Horáková, a její manžel vykonává funkci výkonného ředitele. V současné době firma Gerl s.r.o. upravuje tkaniny jak své výroby (pleny, batisty, košiloviny, lůžkoviny, kepry, molina, hedvábné tkaniny, polyesterové tkaniny, stanovky, plachtoviny, sypkoviny len, montérkoviny, tkaniny pro zdravotnictví, netkané a filtrační textilie, utěrkoviny, dekorační a potahové tkaniny), tak na přání zákazníka (bavlna, len, viskóza, polyamid, polyester a jejich vzájemné kombinace a směsi). Úpravy tkanin provádí těmito technologiemi: požehováním, barvením, sušením, fixací, apretací, kalandrováním, klasifikací, skládáním, měřením nebo rolováním.¹¹⁸

8.4. Caledon textile s.r.o.

Firma Caledon funguje od roku 2014, sídlí v Jablonci nad Nisou a svůj výrobní závod má v Semilech–Řekách, v bývalém hlavním závodě Pojizerských bavlnářských závodů, označovaném č. 01. Firma se zabývá především výrobou afrického damašku, ale také košilovin, lůžkovin, sypkovin a oděvních tkanin.¹¹⁹ Závod v Řekách byl po celou dobu trvání jak PBZ, tak Kolory jejím prvním, nejdůležitějším, základním či hlavním závodem. Jeho významnost, velikost a slávu započal továrník Franz Schmitt v roce 1866¹²⁰. O dva roky později ale závod vyhořel a byl obnoven r. 1872.¹²¹ Schmittova továrna byla podle počtu vřeten největší v celém Rakousku, měla svoji školu a mateřskou školu, do kterých chodily děti zaměstnanců, kteří bydleli v továrních domcích, nemocnici, poštovní úřad, telegrafní úřad, spořitelnu, lázně, všemožné podpůrné a společenské spolky, plynárnu, hostinec, řeznictví, pekařství a obchod se smíšeným zbožím, hokynářství, trafikou, prodejnu kolků a školních knih a pojišťovací agenturu.¹²² To se ještě Řekám říkalo Jizerodolí, německy Izerthal.¹²³ Ovšem práce byla těžká, špatně placená a dělníci vykořisťováni německými

¹¹⁷ SOkA Semily, *Naše obec*. Časopis pro politiku, historii a kulturu Mikroregionu Pojizeří. Roč. 1., č. 1. 27. 5. 2003, s. 6.

¹¹⁸ Webové stránky fy Gerl s.r.o. textilní úpravna a barevna. [online]. [cit. 3. 5. 2017]. URL: <http://www.gerl.cz/>.

¹¹⁹ *Výrobky*. [online]. Webové stránky fy Caledon textile s.r.o. [cit. 4. 5. 2017]. URL: <http://caledon.cz/vyroby>.

¹²⁰ *Historie továrny*. [online]. Webové stránky projektu Kolora 01. [cit. 24. 5. 2017].

URL: <http://kolora01.webnode.cz/historie-tovarny/>.

¹²¹ SOkA Semily. TRENK, Jan. *Sdružený inventář archivních fondů do znárodnění národního podniku Kolora, bavlnářské závody, Semily*. Semily, 1968.

¹²² SOkA Semily. *Fond V. Votoček*. Kart. 24, sign. VI/10, F. Schmitt, rodina a zaměstnanci.

¹²³ MATOUŠKOVÁ, Magadalena. *Nezhojí všechno čas*. Topičova edice, Praha, 1948.

nadřizenými. „K firmě F. Schmitt patřila ještě barevna a tiskárna v Semilech I., kde nebyla po osvobození ani textilní výroba zahájena. Závod barevna byl předán Kovořávodům – Semily a tiskárna n. p. Technometra.“¹²⁴ Do doby znárodnění měli Schmittovy továrny v majetku jeho dědicové. V roce 1948 se stal hlavním závodem národního podniku Pořizerské bavlnářské závody a jeho význam rostl. Přeměnou na Koloru se pro závod 01 nic nezměnilo, pořád byl nejdůležitějším v celém podniku. Po pádu komunismu, po bezmála dvouletých tahanicích s Ministerstvem pro správu majetku a privatizaci,¹²⁵ velkou část Kolory dědicové Václava Hyblera, Ing. Milan Kuršel a Ing. Michal Závěrka ze Semil, s firmou Hybler a. s., patřící pod Hybler Group. Dále se zde vyrábělo ložní prádlo, pleny a látky pro firmu Seba T (dříve Seba Tanvald, Tanvaldské textilní závody). Výroba skončila roku 2009, firmu Hybler a. s. převzal správce konkursní podstaty a zpět byl areál vykoupěn v r. 2015. Textilní stroje byly mezitím rozkradeny a haly sloužily k pronájmu. V před třemi lety si část pronajala firma Caledon s.r.o. Firma Hybler Group již nic nevyrábí, její zisky plynou z vodních elektráren s Kaplanovými turbínami, které byly vystavěny u restituovaných továren a pronájmů budov bývalých textilek.¹²⁶ Jedna z MVE je umístěna i u náhonu v semilských Řekách.

¹²⁴ SOkA Semily. Zpravodaj 8. ročníku celooborové soutěže požárních družstev, Semily 18.–19. 6. 1982. Semily, 1982.

¹²⁵ *Textilácké ozvěny*, duben 1992. Informační zpravodaj s. p. Kolora Semily. Zapůjčeno Ing. J. Benešem z fy Trevos Košťálov.

¹²⁶ Záznam vyprávění syna Ing. M. Kuršela, Sebastiana Kuršela, nar. 25. 2. 1994. [cit. 15. 5. 2017].

Závěr

Na závěr práce je na místě její shrnutí a celkové zhodnocení výsledku.

Národní podnik Pojizerské bavlnářské závody vznikl znárodněním jednotlivých menších či větších přádelen a tkalcoven bavlny rozestých podél řeky Jizery a jejích přítoků v roce 1946. Tradice továren, které podnik tvořily, sahala povětšinou již do století 19., některé vznikly ve století minulém. Ve válečných letech se jejich výroba mnohdy zastavila nebo byla přetransformována na netextilní. Po skončení války se ovšem povedlo většinu výroby obnovit a lidé se mohli vrátit zpět ke stavům a vřetenům. Složení a počet závodů národního podniku se měnil každým rokem a k ustálení došlo až po reorganizaci průmyslu spojeného s přejmenováním koncernu na Koloru, bavlnářské závody, Semily.

Významným bodem vývoje celého podniku byl bezesporu vynález pneumatického a hydraulického tryskového tkalcovského stavu, jejichž objevením a zdokonalováním se práce v závodech výrazně zjednodušila a zlehčila. Vzhledem k centrálně řízenému hospodářství se podnik po celou dobu své existence o vytiženost bát nemusel a byl tak místem stabilním, zaměstnávajícím mnoho obyvatel z okolí svého působiště. Byl ovšem oním centrálním řízením poznamenán pomocí kádrových komisí, akčních výborů a podnikové organizace Komunistické strany. I přesto si myslím, že se vedení v rámci možností snažilo získat pro své zaměstnance výhody, ať už v oblasti textilní, rekreační, vzdělávací nebo jiné.

Po pádu komunistické vlády následovalo zprerhání obchodních styků, ztráta dříve stálých a jistých odbytišť textilních výrobků a úpadek kdysi obrovského kolosu a fenoménu jménem Kolora. Hrstka odvážlivců z řad bývalých zaměstnanců či restituentů se však začátkem devadesátých let 20. století pustila do soukromého podnikání a křísila z popela zašlou slávu textilních továren v Pojizeří. Jak již víme, některým se to podařilo.

Za zmínku určitě stojí výstavy o Koloře, konané v Muzeu a Pojizerské galerii v Semilech a košťálovské sokolovně, v roce 2015 a 2014 i multikulturní program pořádaný mladými umělci a studenty přímo v areálu Kolory 01 na přelomu září a října 2011. Všechny se těšily velkému návštěvnickému ohlasu od bývalých zaměstnanců i široké veřejnosti, protože semilská textilka ovlivnila celé generace občanů bývalého okresu Semily.

Práce přináší komplexní historii národního podniku Pojizerské bavlnářské závody Semily a jejího pokračovatele, národního a později státního podniku Kolory, bavlnářských závodů Semily. O prvně zmíněném neexistuje již mnoho dochovaných dokumentů, publikací

nebo archiválií. Největší množství informací nashromáždil p. Václav Votoček, kronikář města Semily i Kolory samotné.

Resumé

Finally to conclude, summarize the thesis and assess the results.

National company Pojizerské bavlnářské závody (Jizera-River Cotton Mill) was created by nationalization of individual small and large spinning mills and cotton weaving mills spread out along the river Jizera and its tributaries in 1946. The tradition of factories which formed the company in most cases dates back to 19th century. Some of them were founded in the last century. During the war period the production was mostly halted or transformed into a non-textile production. After the war most of the production was successfully renewed in most cases and workers could return to their looms and spindles. The composition and number of factories of the national company was changing every year and a stable state was achieved after a reorganization of the industry associated with rebranding the concern to the name Kolora, bavlnářské závody, Semily (Kolora Cotton Mills Semily).

An important step in the development of the company was the invention of the pneumatic and hydraulic jet loom. Thanks to this invention and the following improvements made the job significantly easier and less demanding. With respect to centrally planned economy the company was for the whole time of its existence well utilized and was a stable and reliable employer for many inhabitants who lived in its proximity. However, the central planned economy left its mark on the company by cadre committees, action boards and company organization of the communist party. Nevertheless, I believe that the management tried with respect to the circumstances to get the most benefits for their employees regarding textile, recreation and education.

After the fall of the communist government followed an interruption of business contacts and loss of former markets and outlets of textile production and decline of a colossal company, the phenomenon called Kolora. A handful of daredevils from the lines of former employees and restitutions created private businesses during the 90s and tried to resurrect the faded glory of the textile industry in the Jizera basin. As we already know, some of them were successful.

It is worth mentioning the exhibition of Kolora, taking place in the Museum and Gallery in Semily and in Košťálov during the year 2014 and 2015. At the end of September of 2011 was organized a multicultural programme by young artists and students on the grounds of Kolora 01. All of these events enjoyed interest of many visitors, former employees and the

general public mainly because the Semily textile factory influenced whole generations of citizens from the Semily district.

This thesis brings the complex history of the national company Pojizerské bavlnářské závody Semily and its successors, national and later state enterprise Kolora, bavlnářské závody Semily. There are not many preserved documents, publications or archival materials from the first aforementioned company. The biggest amount of information was gathered by Mr. Václav Votoček, former chronicler of the town Semily and the Kolora Company itself.

Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny

SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 10: VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946-1958. Semily, 1989.

SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 10: VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily, po roce 1958*. Část II. 1958-1989. Semily 1991.

SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 10: *Předávací protokol výrobně-technického úseku náměstkem Havlíčkem p. Ducháčovi., rok 1961*.

SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 10: VINANTE, František. *Organizační vývoj n. p. Kolora Semily*. Semily, 1969.

SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 10: Zápis z celostátní konference „Dny nové techniky z 25. 9. 1953 v Semilech“.

SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 14: *Organizační řád n. p. Kolora Semily, 1969*.

SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 14: *Organizační řád n. p. Kolora Semily, 1974*.

SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 37: *Deníky zlepšovacíh návrhů 1949-90*.

SOA Zámorsk, PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 49: *Vyhláška ministra průmyslu o zřízení Pojizerských bavlnářských závodů se sídlem v Semilech*.

SOA Zámorsk. PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 49: *Korespondence o znárodnění závodů*.

SOA Zámorsk. PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 53: *Znárodnění, delimitace a likvidace závodů*.

SOkA Semily. *Zpravodaj 8. ročníku celooborové soutěže požárních družstev, Semily 18.–19. 6. 1982.* Semily, 1982.

SOkA Semily. *Fond V. Votoček.* Kart. 24, sign. VI/10, F. Schmitt, rodina a zaměstnanci.

Archivní pomůcky

SOkA Semily, TRENK, Jan. *Sdružený inventář archivních fondů do znárodnění národního podniku Kolora, bavlnářské závody, Semily.* Semily, 1968.

Literatura

HOFFMANN, Jaroslav. Počátky začleňování sudetoněmeckého textilního průmyslu do centrálně řízeného hospodářství nacistického Německa. In: *Historie okupovaného pohraničí 1938-1945 2.* UJEP, 1998. (v práci nepoužito)

JAKL, Michal. *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Trutnovsku.* Žehušice: Městské knihy, 2004, 263 s. *Historie a současnost podnikání v regionech ČR.* ISBN: 80-86699-18-8.

MATOUŠKOVÁ, Magdalena. *Nezhojí všechno čas.* Topičova edice, Praha, 1948.

VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily. Část I.* 1946-1958. Semily, 1989.

VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily, po roce 1958. Část II.* 1958-1989. Semily 1991.

Periodika

JIRÁSEK, Zdeněk. První etapa znárodnění textilního průmyslu v českých zemích po roce 1945, s. 87-110. In: ŠŮLA, Jaroslav. *Sborník příspěvků k padesátinám. Z dějin textilu.* Supplementum 5. Ústí nad Orlicí, 1988.

Textilácké ozvěny. Informační zpravodaj s. p. Kolora Semily. Duben 1992.

SOkA Semily, *Časopis Beseda.* Č. 11-12, 5. ročník, 1948.

SOKA Semily, *Naše obec*. Časopis pro politiku, historii a kulturu Mikroregionu Pojizeří. Roč. 1., č. 1, 27. 5. 2003.

VOTOČEK, Václav. Národní podnik Kolora Semily a vodní tryskové stavy. *Z dějin textilu*. Supplementum 1. Ústí nad Orlicí, 1983.

Elektronické publikace a periodika

Ústav pro jazyk český, AV ČR, v. v. i.: *Internetová jazyková příručka. Slovník spisovného jazyka českého*. [online]. Ústav pro jazyk český: © 2008–2017 [cit. 12. 4. 2017]. URL: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=chozras%C4%8Dot>.

VOTOČEK, Václav. *Kronika města Semily*, 1991, s. 90. Digitalizováno. [online]. Oficiální stránky města Semily. Z historie města. Kronika města v letech. [cit. 10. 5. 2017]. URL: <http://www.semily.cz/kronika-mesta-v-letech/ds-016/archiv=0&p1=53>.

Internetové zdroje

Historie Kulturního centra. [online]. Webové stránky KC Golf Semily. [cit. 13. 4. 2017]. URL: <http://www.kcgolf.cz/textove-stranky/?mid=ad9c4771-1a8f-4911-8791-d0e96f0a4224>.

Historie Libštátu. [online]. Webové stránky městysu Libštát. [cit. 2. 5. 2017]. URL: <http://www.libstat.e-obec.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=3>.

Historie továrny. [online]. Webové stránky projektu Kolora 01. [cit. 24. 5. 2017]. URL: <http://kolora01.webnode.cz/historie-tovarny/>.

O firmě. [online]. Webové stránky fy Trevos Košťálov s.r.o. [cit. 6. 5. 2017]. URL: http://www.trevos-kostalov.cz/php_cz/trevos.php.

O nás, Historie. [online]. Webové stránky společnosti VÚTS a. s. [cit. 26. 4. 2017]. URL: <http://www.vuts.cz/o-nas.html>.

O nás. [online]. Webové stránky fy LTZ Libštát s.r.o. [cit. 2. 5. 2017]. URL: <http://www.libstatskepleny.cz/ceskepleny/3-O-nas>.

Státní výzkumný ústav textilní. [online]. Webové stránky Liberec–Reichenberg, architektura na severu Čech. [cit. 26. 4. 2017]. URL: <http://liberec-reichenberg.net/stavby/karta/nazev/93-statni-vyzkumny-ustav-textilni>.

Tryskový stav–Vladimír Svatý. [online]. Archiv pořadů České televize. [cit. 14.3.2017].

URL: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267292848-7-divu-ceska/4044-divy/?divdetail=15>.

Výrobky. [online]. Webové stránky fy Caledon textile s.r.o. [cit. 4. 5. 2017]. URL: <http://caledon.cz/vyrobky>.

Webové stránky fy Gerl s.r.o. textilní úpravna a barevna. [online]. [cit. 3. 5. 2017]. URL: <http://www.gerl.cz/>.

Prameny orální povahy

Záznam vyprávění syna Ing. M. Kuršela, Sebastiana Kuršela, nar. 25. 2. 1994. [cit. 15. 5. 2017].

Záznam vzpomínek jednatele fy Trevos Košťálov s.r.o. Ing. Jiřího Beneše. [cit. 15. 5. 2017].

Záznam vzpomínek pamětnice, košťálovské rodačky, Věry Máslové, nar. 14. 5. 1934. [cit. 5. 5. 2017].

Seznam použitých zkratk

a. s.	akciová společnost
AV ČR	Akademie věd České republiky
č., čís.	číslo
čj.	číslo jednací
ČS	Československé
ČSR	Československá republika
ČTZ	Československé textilní závody
fa	firma
HS	Hospodářská skupina
kart.	karton
Kčs	korun československých
KSČ	Komunistická strana Československa
kt.	která
LTZ	Libštátské textilní závody
MěstNV	Městský národní výbor
MNV	Místní národní výbor
MP	Ministr průmyslu
MLP	Ministerstvo lehkého průmyslu
MVE	malá vodní elektrárna
NDR	Německá demokratická republika
n. p.	národní podnik
ONV	Okresní národní výbor
PA	Podnikový archiv

PBZ	Pojizerské bavlnářské závody
r.	rok
ROH	Revoluční odborové hnutí
sign.	signatura
SOA	Státní oblastní archiv
SOkA	Statní okresní archiv
s. p.	státní podnik
spol.	společnost
spol. s r. o.	společnost s ručením omezeným
UNRRA	United Nations Relief and Rehabilitation Administration (Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu)
ÚV	Ústřední výbor
v. v. i.	veřejná výzkumná instituce
VÚTS	Výzkumný ústav textilních strojů
VÚTT	Výzkumný ústav textilní technologie
z.	závod
ZZ	základní závod

Seznam příloh

Příloha č. 1. Číselník závodů a provozů PBZ k září 1946.

VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 29–31.

Příloha č. 2. Majetek prvních konfiskátů začleněných do PBZ v roce 1946

VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 69.

Příloha č. 3. Nové číslování závodů PBZ k 1. 1. 1947.

VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 70.

Příloha č. 4. Majetek druhých konfiskátů začleněných do PBZ v roce 1948.

VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 74.

Příloha č. 5. Nový číselník závodů PBZ, po založení n. p. Seba Tanvald.

VOTOČEK, Václav. *Vývoj národního podniku Kolora, bavlnářské závody Semily*. Část I. 1946–1958. Semily, 1989, s. 78–79.

Příloha č. 6. Číselník závodů n. p. Kolora Semily, platný k 1. 1. 1959, ještě se závodem Rochlice.

SOA Zámorsk. PA Kolora, bavlnářské závody, národní podnik, Semily, kart. 10. VINANTE, František. *Organizační vývoj n. p. Kolora Semily*. Semily, 1969, s. 20.

Příloha č. 7. Veduty Schmittova závodu v Jizerodolí (poté PBZ Semily 01, Kolora 01).

SOkA Semily. *Fond V. Votoček*, kart. 24, sign. VI/10, F. Schmitt, rodina a zaměstnanci.

Příloha č. 8. Časování osa významných událostí v Pojizerských bavlnářských závodech.

Přílohy

Příloha č. 1. Číselník závodů a provozů PBZ k září 1946.

0000
karet. z trau
výrobu kapesníků.

ČÍSELNÍK ZÁVODŮ A PROVOZŮ PBZ
vydaný ředitelem podniku v září 1946 pod čj. 1090-73/46

PŘÁDELNY JEMNÉ		
01	Priebsche	Smržovka (37)
02	Tanvaldské text.záv.	Tanvald
03	Liebieg (Mezivodí)	Velké Hamry
04	Brůna	Plavy
05	Liebieg	Železný Brod (38)
06	Schmitt	Semily
07	Matouš	Beněšov
08	Libštatské text.záv.	Košťálov (39)
09	Palme Stumpe	Poniklá
10	Brůna	Smidary
PŘÁDELNY ODPADOVÉ		
15	Liebieg	Železný Brod
16	Schmitt	Semily
TKALCOVNY		
21	Tanvaldské text.záv.	Vesec (40)
22	Donth	Dolní Maxov
23	Tanvaldské text.záv.	Tanvald
24	Liebieg (Svárov)	Velké Hamry
25	Brůna	Plavy
26	Matouš	Semily
27	Matouš	Příkrý (41)
28	Honemeyer	Slaná

vedoucí závodu
Šimůnek Bohuslav
Hoření Bohumír
Knap Ladislav
Ducháček Josef
Vrabec Karel
Soudil Ladislav
Braxatoris Emil
Grosman Josef
Jiran Antonín
(Skalský Frant.)
Vrabec Karel
Soudil Ladislav
Kozák Robert
Řehoř Josef
Carbol Josef
Zelinka Josef
Ducháček Josef
Braxatoris Emil
Braxatoris Emil
Ledér Alois

29	Libštatské text.záv.	Košťálov	Buchar Josef
30	Dr. Kramář	Libštát	Janata Karel
31	Langer I	Roztoky	Groh František
32	Langer II	Roztoky	Doubek František
33	Stern	Stará Paka	Holda Rudolf
34	Richter	Buřany	Kubát Josef
35	Liebisch	Dolní Kalná	Patka František
36	Brůna	Smidary (42)	Skalský Frant.
37	Müller	Lhota Zálesní	Vaněk František
38	Brůna	Hrabačov (43)	
39	Víchovské text.záv.	Víchová	Štrégl Jan
40	Veith	Vítkovice	Šimůnek Josef
41	Prellog	Poniklá	Pachta Rudolf
42	Kuna	Jablonec n.Jiz.	Nedomlel Josef
43	Rieger	Vilémov	Hernych Richard
44	Prellog	Dol.Rokytnice	Pachta Rudolf
45	Haney	Rokytnice n.Jiz.	Fejtek Jindřich
46	Göldner	Rokytnice n.Jiz.	Opočenský Stan.
47	Gebert	Rokytnice n.Jiz.	Kirschläger Mil.
48	Praga	Kunčice	Plecháč Jiří
49	Stella	Harta u Vrchlabí	Žák Václav
50	Böhnisch	Prostřední Lánov	Wachtl Frant.
51	Pilz	Vrchlabí	Šimůnek Josef
52	Schreiber	Vrchlabí	Klíma Pavel
53	Gröschel	Hořejší Vrchlabí	Líزر Antonín
54	Honemeyer a Pilz	Horní Branná	Líزر Antonín
55	Jumar a Storm	Vrchlabí	Líزر Antonín
56	Kellerman	Vrchlabí	Líزر Antonín
57	Krönig	Harta u Vrchlabí	Líزر Antonín
58	Lorenz	Vrchlabí	Líزر Antonín
59	Preissler	Vrchlabí	Líزر Antonín
60	Reinisch	Vrchlabí	Líزر Antonín
61	Borufka	Nedaříž	(Lukeš Josef)
62	Müller a Grossmann	Rokytnice n.Jiz.	(Fišera Rudolf)
63	Donth	Rokytnice n.Jiz.	(Štěpánek Mil.)
64	Wonka	Dolní Dvůr	Jakubec Jarosl.
BAREVNY A ÚPRAVNY			
71	Tanvaldské text.záv.	Vesec u Liberce	Kozák Robert
	barevna přízí		
72	Liebieg (Svárov)	Velké Hamry	Zelinka Josef
	barevna přízí		
73	Brůna	Plavy	Ducháček Jos.
	barevna tkanin a tiskárna		
74	Libštatské text.záv.	Košťálov	Vlček Emanuel
	barevna tkanin a úpravna manžestru		
75	Víchovské text.záv.	Víchová	Štrégl Jan
	úpravna, mandl a barevna přízí		
76	Brůna, bělidlo	Hrabačov (43)	
77	Schreiber, bělidlo	Vrchlabí	Klíma Pavel
RŮZNÉ			
81	Tanvaldské text.záv.	Tanvald	konfekce
82	Böhnisch	Prostřední Lánov	konfekce
83	Gebert	Rokytnice n.Jiz	konfekce

31	Tanvaldské text.záv.	Tanvald	strojírna
84	John	Teifenbach	slévárna
85	Brůna	Plavy	cihelna
86	Matouš	Benešov	vatárna
87	Veith	Vítkovice	papírna
88	Schier	Rokytnice n.Jiz.	ražebna karet
89	Gebert	Rokytnice n.Jiz.	velkoobchod
90			textilem

...vozů, z toho 10 přádelen
... a úpraven,

Příloha č. 2. Majetek prvních konfiskátů začleněných do PBZ v roce 1946.

	Invest. majetek	Fin.maj. a zásoby	Majetek celkem
1. Palme Stumpe Poniklá a Šumburk	38,7	12,6	51,3
2. Prellog Rokytnice a Poniklá	21,3	11,8	33,1
3. Göldner Rokytnice	19,7	10,2	29,9
4. Kuna Sklenařice-Blansko	10,7	17,1	27,8
5. Haney Rokytnice	21,4	5,5	26,9
6. Víchovské text.závody	12,9	10,6	23,5
7. Donth Dolní Maxov	9,1	1,8	10,9
8. Veith Vítkovice	4,7	4,3	9,0
9. Müller Lhota Zálesní	5,7	3,2	8,9
10. Rieger Vilémov	7,2	0,7	7,9
11. Richter Buřany	5,4	2,5	7,9
12. Gebert,velkoobchod,Rokytnice	0,3	1,6	1,9
13. Schier, Rokytnice	0,2		0,2
C e l k e m v mil. Kčs	157,3	81,9	239,2

Příloha č. 3. Nové číslování závodů PBZ k 1. 1. 1947.

TKALCOVNY	Nové číslování. (111)	
34 Fr.Liebische synové	Dolní Kalná	
35 Fr. Brůna	Smidary	
36 Fr. Brůna	Hrabačov	
37 Víchovské text.závody	Víchová	
38 Václav Veith	Vítkovice	
39 A. Prellog	Poniklá	
40 Richard Richter	Buřany	
41 Jan Kuna	Sklenařice	
42 J.V.Rieger	Vilémov	
43 A. Prellog	Dol.Rokytnice	
44 Robert Haney	Rokytnice	
45 A. Göldner	Rokytnice	
46 Emil Gebert	Rokytnice	
BAREVNY A ÚPRAVNY		
71 Tanvaldské text.závody	Vesec	
72 Jan Liebieg Svárov	Velké Hamry	
73 Fr. Brůna Mlýnska	Playy	
74 Libštatské text.závody	Košťálov	
75 Víchovské text.závody	Víchová	
76 Fr. Brůna	Hrabačov	
RŮZNÉ		
81 Tanvaldské text.závody	Tanvald	konfekce
82 Emil Gebert	Rokytnice	konfekce
83 Tanvaldské text.závody	Tanvald	strojírna
84 Tanvaldské text.závody	Tiefenbach	slévárna A.John
84 Tanvaldské text.závody	Tiefenbach	slévárna J.Hájek
85 Fr. Brůna	Playy	cihelna
86 Robert Schier	Rokytnice	ražebna karet
87 E. Gebert	Rokytnice	velkoobchod

Příloha č. 4. Majetek druhých konfiskátů začleněných do PBZ v roce 1948.

	Investiční majetek	Zásoby a fin.majetek	Majetek celkem
Hybler Semily	52,9	25,9	78,8
Bednář Semily	26,4	19,3	45,7
Kramář Libštát	18,8	16,4	35,2
Stern Stará Paka	12,9	17,1	30,0
Liebisch Dolní Kalná	8,9	15,6	24,5
Krecl Martinice	8,9	12,0	20,9
Fryml Sutice	6,6	10,6	17,2
Seifenbašská tkalcovna	5,4	11,4	16,8
Gebert, tkalcovna Rokytnice	5,1	11,6	16,7
Kubánka syn Nová Paka	9,5	4,7	14,2
Honemeyer Slaná	6,7	6,5	13,2
Poslt Bozkov	6,5	4,6	11,1
Baumgärtner Vysoké	5,3	5,2	10,5
Kopal Přepeře	4,4	6,0	10,4
Boruška Nedaříž	2,6	5,8	8,4
Gebert, konfekce, Rokytnice	0,7	2,9	3,6
C e l k e m v mil.Kčs	181,6	175,6	357,2

Příloha č. 5. Nový číselník závodů PBZ, po založení n. p. Seba Tanvald.

			dříve
PŘÁDELNY BAVLNY	01	Loukov-Svijany	Hybler
	02	Lišný	Menčík
	03	Železný Brod	Liebieg
	04	Semily - Řeky	Schmitt
	05	Semily - Bořkov	Bednář
	06	Benešov	Matouš
	07	Benešov	Hybler
	08	Košťálov	Libštatské
	09	Poniklá	Palme Stumpe
	10	Smidary	Brůna
PŘÁDELNY ODPADOVÉ	03a	Železný Brod	Liebieg
	04a	Semily - Řeky	Schmitt

TKALCOVNY BAVLNY

	11	Loukov - Svijany	Hybler
	12	Přepeře	Kopal
	13	Semily - Řeky	Schmitt
	14	Semily - Podmoklice	Bednář
	15	Semily - Podmoklice	Matouš
	16	Příkrý	Matouš
	17	Semily - Bozkov	Poslt
	18	Slaná	Honemeyer
	19	Sutice	Fryml
	20	Košťálov	Libštatské
	21	Libštát	Kramář
	22	Roztoky I	Langer
	23	Roztoky II	Langer
	24	Stará Paka	Stern
	25	Nedaříž	Borůvka
	26	Dolní Kalná	Liebisch
	27	Smidary	Brůna
	28	Lhota Zálesní	Müller
	29	Martinice	Krecl
	30	Jilemnice	Kubánka
	31	Hrabačov	Brůna
	32	Vítkovice	Veith
	33	Víchová n.Jiz.	Hübner
	34	Dolní Rokytnice n.J.	Prellög
	34a	Poniklá	Prellög
	35	Buřany	Richter
	36	Jablonec n.J.	Kuna
	37	Vilémov	Rieger
	38	Rokytnice n.J.	Göldner, Haney
	39	Horní Rokytnice n.J.	Gebert
	40	Rýžoviště	Seifenbašská
	41	Vysoké n.J.	Baumgärtner
BAREVNY A ÚPRAVNY	14a	Semily - Podmoklice	Bednář
	19a	Sutice	Fryml
	20a	Košťálov	Libštatské
	33a	Víchová n.J.	Hübner
RŮZNÉ	38a	Rokytnice n.J.	Schier-ražebna
	39a	Rokytnice n.J.	Gebert-obchod

Příloha č. 6. Číselník závodů n. p. Kolora Semily, platný k 1. 1. 1959, ještě se závodem Rochlice.

Závod 01 Semily	podnikové ředitelství přádelna centrální přípravná tkalcovna obrubovna podnikové dílny
Závod 02 Žel. Brod	přádelna a skárna provoz Arachne
Závod 03 Semily I.	vodní trysková tkalcovna přípravná
Závod 04 Příkrý	tkalcovna
Závod 05 Semily II.	přádelna tkalcovna
Závod 06 Přepeře u Turnova	tkalcovna a přípravná
Závod 07 Košťálov	přádelna tkalcovna a přípravná
Závod 08 Háje n/Jiz.	bělidlo, barevna a úpravna
Závod 09 Libštát u Semil	tkalcovna a přípravná
Závod 10 Slaná u Semil	vzduch. trysková tkalcovna přípravná
Závod 11 Benešov u Semil	přádelna česaných přízí
Závod 12 Benešov u Semil	přádelna provoz Arachne
Závod 13 Hrabačov	tkalcovna ;
Závod 14 Martinice	tkalcovna a přípravná
Závod 15 Jablonec n/Jiz.	bělidlo, barevna, úpravna
Závod 16 Vesec u Liberce	tkalcovna a přípravná barevna přízí
Závod 17 Rochlice u Liberce	barevna a úpravna
Závod 18 Chrastava	tkalcovna
Závod 19 Hrádek n/Nis.	barevna a úpravna.

Príloha č. 7. Veduty Schmittova závodu v Jizerodoli (poté PBZ Semily 01, Kolora 01).

Příloha č. 8.

Časová osa významných událostí v Pojizerských bavlnářských závodech

- 1946 Znárodnění menších továren a jejich sloučení do Pojizerských bavlnářských závodů se sídlem v Semilech s celkem 90 provozy.
- Vznik Československých textilních závodů (orgán nadřízený PBZ).
- 1947 Začal platit dvouletý plán (1947-1948).
- Vystavění sídla ředitelství v Semilech.
- Založení spolku *Domov textiláků*.
- Ubyly tři provozy.
- Začlenění 13 konfiskátů.
- 1948 Připojení 17 konfiskátů.
- Vznik n. p. Seba Tanvald.
- Rozdělení PBZ na pět podniků, které měly pod sebou závody z okolí (kvůli jednodušší organizaci celého podniku).
- Instalace prvních tkalcovských stavů s velkoprostorovými člunky.
- Vyrobeno prvních 20 kusů pneumatických tryskových stavů.
- 1949 Zahájen první pětiletý plán.
- PBZ pověřeny národní správou nad 5 malými textilními podniky.
- Vznik Olešanu, Kapnaru, Lenky, Milety a Nopaky.

PBZ mají pouze 10 závodů.

- 1950 Znárodnění a začlenění podniků A. Křížek Jesenné, Brůna a Bouček Držkov, K. a F. Kopal Jílové. Samotné PBZ mají pouze 13 závodů.
- 1951 Zrušen *Domov textiláků*.
V. Svatému patentován vodní tryskový stav.
- 1952 Zavedení chozrasčotu.
- 1953 Konference *Dny nové techniky* v Semilech.
- 1955 Zrušení n. p. Olešan a navrácení jeho závodů zpět do PBZ.
- 1956 PBZ mají 13 závodů celkem, v průběhu roku pokles na 12.
- 1957 Zahájení provozu první vodní tryskové tkalcovny 03 Semily.
Zákon o nemocenském pojištění.
- 1958 Reorganizace ČS průmyslu, změna názvu z Pojizerské bavlnářské závody na Kolora.
Zrušení n. p. Kapnar a navrácení jeho zbylých závodů do Kolory Semily.